

GRADU AMAIERAKO LANA

SENIPARTEA

Kode Zibilaren eta foru zuzenbideen eraentza juridikoen arteko kontrastea

Jon ATXUTEGI GUTIÉRREZ

AURKIBIDEA: I. Sarrera.- II. Senipartearen garapena historian zehar: erromatar zuzenbidetik gaur egungo ordenamendu zibiletarra.-1. Sistema erromatarra.-2. Sistema germaniarra.-3. Gaztelako zuzenbidea: sistema erromatarraren edale.-4. Foru-zuzenbideak: bi sistemen artean.-III. Senipartearen eraentza juridikoa kode zibilean.-1. Senipartearen definizioa eta izaera juridikoa.-2. Senipartedunak eta dagokien senipartekuota.-3. Etorkizuneko senipartea.-4. Preterizioa.-IV. Senipartearen eraentza foru zuzenbideetan.-1. Aragoiko foru zuzenbidea.-2. Galiziako foru zuzenbidea.-3. Nafarroako foru zuzenbidea.-4. Balear Uharteetako foru zuzenbidea.-5. Kataluniako zuzenbide zibila.-6. Euskal Lurralde Historikoetako foru zuzenbidea.- V. Ondorioak.- Bibliografia

I. SARRERA

Senipartea denboran zehar eboluzionatuz joan den instituzioa da eta gaur egun, oraindik, aldaketak jasaten ditu¹. Alemanian, esaterako, Kode zibila berritzeko lanetan, senipartearen figura ere eguneratu egin zen, senipartea diru bidez asetzeko egoeretan, ordainketa atzeratzearen suposamenduak areagotuz edota desjaraunspen kausak bateratuz senipartedun guztientzat. Frantziako ordenamendu zibilean ere burutu dira hainbat aldaketa; besteak beste, aurreko ahaideen senipartea ezabatzea, jaraunslerei enpresak administratzea baimentzea jaraunspenaren onarpenik burutu gabe, oinordetza itunekiko hurbiltzea... Bizi-itxaropena nabarmen luzatu dela kontuan hartuta, azken mendeotan egoera zeharo aldatu dela azpimarratu beharra dago, ordenamendu batzuek aldaketotan islatu duten legez.

Espainiako Kode zibilean, aldiz, seniparteari buruzko eztabaidak eta berrikuntza proposamenak badaude ere, foru zuzenbideetan oinarrituriko seniparte sistemak izango dira berrikuntzak barneratu dituztenak edota, gutxienez, gaur egungo gizarte-interesa babesteko prestatuen daudenak.

Azken finean, pertsona bati aplikagarri zaion senipartea zein den zehazteko bere auzotasun zibilerako jo beharra dago, honen bidez naziokotasun espainiarra duen pertsona bati estatuko zein araudi zibil aplikagarria zaion zehazten baita, eta bere eskurapen bideak zeintzuk diren jakinda, "aukeraketa" bat ez bihurtzeko jarraitu daitekeen bide bakarra gizarte-interesean oinarrituriko seniparte eraentza bat izatea delako.

Idea honetatik habiatuta, lan honen helburua izango da Kode zibileko senipartearen eraentza foru zuzenbidean oinarritutako gainerako sistemekin alderatzea, hainbat aspekturen inguruan beraien arteko desberdintasun eta berdintasunak, kasuan kasu, zeintzuk diren zehazteko eta, posible izatekotan, espainiar estatuko seniparte ezberdinen gaineko ondorio batzuk plazaratzeko.

Honetarako, lehenik eta behin senipartearen eboluzio historiko bat burutuko da, bai zuzenbide komunarena bai foru zuzenbideena, ondoren bakoitzaren gaur egungo eraentza zehatza zein den aztertzeko eta alderatzeko. Lana egoki burutzeko, indarrean dagoen legeria zein doktrina-hausnarketa ugari erabili da.

¹ Informazio gehiagorako ikus: María Ángeles PARRA LUCÁN, "Legítimas, libertad de testar y transmisión de un patrimonio", *Nuk: estudios sobre invalidez e ineficacia*, 1go zenbakia, Madril, 2009.

II. SENIPARTEAREN GARAPENA HISTORIAN ZEHAR: ERROMATAR ZUZENBIDETIK EGUNGO ORDENAMENDU ZIBILETARA

Zuzenbidearen historiak eta zuzenbide konparatuak *mortis causa* oinordetzaren eremuan bi sistema nagusi definitu izan dituzte; oinarrietan, printzipioz, kontrajarriak direnak eta, era berean, hainbat azpisistemetan eboluzionatu dutenak: **sistema erromatarra** eta **sistema germaniarra**. Seniparteari dagokionez, egituraketa zeharo ezberdina da bietan. Sistema erromatarrean senipartea muga bat ezartzen dio kausatzaileak xedatzeko duen ahalmen orokorrari. Germaniarrean, aldiz, kausatzaileak xedatzeko duen ahalmena salbuespen gisa hartzen da².

1. Sistema erromatarra

Sistema erromatarrari erreparatuz, kausatzailearen xedatzeko askatasunak eta senipartea jaso duten dimentsio juridikoa aldakorra izan dela esan beharra dago. Hasiera batetan, hau da, Errepublikaren garaian, testatzaileak erabateko askatasuna zuen bere xedatzeko ahalmenaren egikaritzan: ez zen beharrezkoa testamentuan ahaideak aipatzea edota hauei ondasunik uztea. Hala ere, askatasun honi muga formal bat ezarri zitzaion, pandektistek **seniparte formal** bezala definitu zutena³. Horrela, muga honen ondorioz, *pater familias*-ak *mortis causa* xedatzerako orduan lehengo askatasuna mantentzen bazuen ere, bere *suus* guztiak aipatu behar zituen testamentuaren baliozkotasunerako.

Erabat formala zen muga hau II. mendetik aurrera sendotu egin zen, gaur egun ezagutzen den **seniparte materialaren** taxua hartuz. Eboluzio honen oinarria erruki betebeharrean zegoen (*officium pietatis*): *pater familias*-a moralki behartua zegoen bere *sui*-ei zerbait uztera, eta ez soilik ordura arteko testamenduaren izendapenera⁴. Esan bezala, senipartearen indartze hau betebeharrak moral batera mugatu zen hasiera batean. Ez zen araudian jasota agertzen eta, beraz, ez zen testamentuaren baliogabetasunerako kausa⁵. Hau dela eta, beranduago testamentua baliogabea deklaratzeko akzio bat sortu zen, oinarria seniparte materialaren ez betetzean zuena, hain zuzen ere: *querella inofficiosi testamenti*.

Sistema erromatarreko senipartedunen zehaztapena lehen aldiz Ulpianoren garaian egin zen eta geroztik ez du aldaketa nabaririk jaso. Senipartedunak ondorengoak, aurreko ahaideak eta odolezko neba arreba izango dira.

Senipartearen zenbatekoari dagokionez, sistema erromatarrak eboluzionatu egin zuen. Hasieran auzitegi eta epaitegien esku zegoen arbitrariotasunez erabakitzea senipartearen zenbatekoa; ondoren, senipartea senipartedunek *ab intestato* bidez jasoko zutenaren laurdena zela zehaztu zen eta, azkenik, Justinianok, seme alabak hobeto babesteko, hauen kuotak aldatu zituen, herenera lau seme-alaba edo gutxiago izatekotan eta erdira gehiago izatekotan.

2. Sistema germaniarra

² Juan VALLET DE GOYTISOLO, *Comentarios al Código Civil y Compilaciones Forales*, Edersa, Madril, 1982, XI. liburukia, 1-4 orr.

³ José Luis LACRUZ BERDEJO eta beste batzuk, *Elementos de Derecho Civil*, V, *Sucesiones*, Dykinson, Madril, 2009, 309-413 orr.

⁴ Francisco CASTRO LUCINI, *Temas de Derecho Sucesorio*, Agisa, Madril, 1978, 260 orr.

⁵ José Luis LACRUZ BERDEJO eta beste batzuk, *Elementos de Derecho...*, zita., 309-413 orr: “Erretorikoek *color insanie* bidez argudiatzen zuten testamentuaren baliogabetzea, beste biderik ez baitzuten betebeharrak morala zen seniparte materiala defendatzeko”.

Sistema germaniarraren eboluzioa, aldiz, kontrako norabidean gauzatu zen, oinordetzak izaera familiarra baitzuen sistema honetan. Horrela, ondasunen jabetza ez zen familia buruarena⁶, familia osatzen zuten kide guztiena baizik, eta, beraz, kausatzailearen heriotzak ez zuen ondasunen jabetzan eraginik, titularitateak komunitatearena izaten jarraituko baitzuen, beste familia buru batekin bazen ere⁷. Sistema honek, erromatarrek ez bezala, soilik legezko oinordetza ezagutzen zuen, *heredes gignundur, non scribuntur* eta *solus Deus potest facere heredem* printzipioei jarraiki.

Baina Elizaren eragina medio, oinordetzaren kontzepzio hau malgutu egin zen. Kausatzaileak aukera zuen bere *propia portio*-a legatu bezala hirugarrenen alde xedatzeko, beti ere odolezko oinordetxoei zegokiena bermatzeko mugak errespetatuz. Legatu hauen oinarria *pro anima* xedapenak egitea izango litzateke, kausatzaileak burututako bekatuak barkatuak izateko Elizaren alde gauzatutako xedapenak, hain zuzen.

Modu honetan barneratuko du testamentua sistema germaniarrak, nahiz eta ondasunak eskuratzeko titulu bat eskaintzen duen euskarria besterik ez izan. Izatez, jaraunlea ez da kausatzailearen egoera juridikoan subrogatuko, ez da sistema erromatarreko *successio* bat emango, *adquisitio* bat baizik⁸.

Francisco CASTROk ondorengo desberdintasunak aipatzen ditu sistema bi hauen artean⁹:

Sistema erromatarra	Sistema germaniarra
Senipartea gehiegizko xedatzeko ahalmenaren aurkako erreakzio gisa jaioko da, honi muga bat inposatzeko eta erabateko xedatze ahalmena zuzentzeko.	Senipartea edo erreserba xedatzeko ahalmena ziurtatzeko sortuko da, erabateko xedatzeko debekua zuzentzeko.
Parte askea (3/4) legatu zein jaraunspen bidez xedatu daiteke.	Parte askea (1/5) soilik legatu bidez xedatu daiteke.
Legeak ez dio senipartedunari zuzenean dei egiten, testamentu egileari ezartzen dion obligazioa baita.	Legeak zuzenean deitzen du seniparteduna, jaraunspen kuota bat esleitzen diolarik.
Justinianoren garaira arte senipartea <i>pars bonorum</i> izango da, edozein tituluz esleitu daitekeelarik.	Erreserba bere jatorritik <i>pars hereditas</i> izango da.

3. Gaztelako Zuzenbidea: sistema erromatarraren edale

Bi sistema hauetatik Espainiako ordenamenduan eragin nabarmenena izan duena erromatarra izan da, Kode zibilaren senipartea oinarri erromatarra baitu. Dena den, egia da, VI. mendean Inperio Bisigodoaren etorrerak hainbat aldaketa eragin zituela oinordetzaren arloan, sistema germaniarraren kontzepzio batzuk barneratu zituelako Gaztelako zuzenbideak. Besteak beste, hauexek aipa daitezke: senipartean eman litezkeen hobekuntzak, oinordetza kontratu edo itunak eta senipartearen definizioa, seniparteduna

⁶ Ramón María ROCA SASTRE, “La necesidad de diferenciar lo rural y lo urbano”, *Estudios sobre Sucesiones*, I, Madrid, 1981, 61 eta h. orr. Autore honen iritziz, familia buruak, ondarearen jabe ez bazen ere, bazuen nolabaiteko "gobernu" ahala, familiaren administrazioa bere eskuetan baitzegoen.

⁷ Tacito, *De origine et situ Germanorum* (Germania), XX kapitulua.

⁸ José CASTÁN TOBEÑAS, “La dogmática de la herencia y su crisis actual”, *Revista de Legislación y Jurisprudencia*, 1959-2, 258 eta h. orr.

⁹ Francisco CASTRO LUCINI, *Temas de Derecho...*, zita., 261 orr.

derrigorrezko jaraunse bezala izendatua delako eta delazio automatiko bati egiten zaiolako erreferentzia.

Baina sistema hauek ordenamendu honetan izan duten benetako eraginaz ohartzeko azter dezagun zein izan den Gaztelako Zuzenbidea izandako eboluzioa, Erdi Aroko lehen garaiko zuzenbide lokaletik hasita kodifikazio garaira arte.

3.1. *Dispertsio normatiboaren garaia*

Erdi Aroko lehen garai historiko-juridikoaren ezaugarri nagusia zuzenbidearen zatikapena izango da, errekonkistaren ondorioz, egitura politikoa bera ere penintsula osoan zehar zatikatu egin baitzen¹⁰. Ildo honetatik, momentu honetako zuzenbidea erregeek emaniko foru frankoetan oinarrituko da, oraindik indarrean zegoen *Libér Iudiciorum* ordezkaturiko edo, kasuan kasu, osaturiko dutelarik. Garai honetako foruen artean aipagarrienetarikoak Logroñoeko Forua, Lizarrako Forua, Sepulvedako Forua, Cuencako Forua eta Soriako Forua ditugu, nahiz eta beste hainbat foru-familia ere aurki daitezkeen.

Esan bezala, foru hauek zuzenbide bisigodoaren ordezeko moduan jaioko dira, baina, hala ere, oinarri erabat germaniarra izaten jarraituko dute oinordetzari dagokionez, tronkalitatea izango delako printzipio gidari. Benito GUTIÉRREZek adierazten duen moduan "las leyes del tit. V, libro II del Fuero Juzgo, que hablan de las mandas de los muertos, y todas las del tit. II del libro IV, que hablan de los herederos, consideran las transmisiones como otro cualquier modo de adquirir, sin hacer aplicación del principio de la universalidad"¹¹.

Horrela, Sepulvedako eta Cuencako Foruek desjaraunspena debekatzen dute, ondarea familian geratu beharra derrigortuz eta jaraunse bakarria izendatzeko aukera baztertuz. Soriako Foruak aldiz, oinarritzat tronkalitatea badu ere, Zuzenbide erromatarren eragina dela medio, senipartea lau bostenera murrizteaz gain, hobekuntza burutzeko aukera aurreikusten du senipartedunen artean.

3.2. *Batasun normatiboaren garaia*

Hau guztia, XII eta XIII mendeen bitartean eraldatzen hasiko da, penintsulako erreinu bakoitzak ordenamendu propioa sortuko duelako, zuzenbide lokala gaudituz. Garai honetan finkatuko dira bai Gaztelako zuzenbidea, Zuzenbide komun bezala definitzen hasiko dena, baita Foru-zuzenbideak ere.

Gaztelako zuzenbide lurraldetarra sistema erromatarrean oinarria izanik eratuko da: testamentua berriz jasoko da legetan eta seniparteari zenbateko zehatza ezarriko zaio. Hala, tronkalitate printzipioa alde batera utziko bada ere, penintsulako erregio batzuetan salbu, Gaztelako zuzenbidean bisigodoen hobekuntza eraentza mantenduko da, senipartearen malgutasuna bermatzearen. Edozein kasutan, eboluzio hau ez zen bat batekoa izan, bost menderen bitarteko hainbat arauen ondorioz lortu zen:

- (a) *Foru Errealak*: XIII. mendekoa, kausatzailearen xedatzeko ahalmena areagotu egingo da, senipartea lau bostenean mantenduko bada ere eta hobekuntza herenean.
- (b) *Zazpi Partidak*: Kode hau ere XIII. mendekoa da, eta honen helburua Justinianoren garaiko senipartea ezartzea izango da, senipartedunaren babesa

¹⁰ Leire IMAZ ZUBIAUR, *Euskal zuzenbide zibila I*, EHUko Euskara Errektoreordetzaren sare argitalpena, 2007, 11 orr: "Garai honetan egun Espainiar lurraldea deritzona osatzen zuten erreinu ezberdinetan hiru zuzenbide mota zeuden batera indarrean: *Zuzenbide erreala* (erregeek egina); *Ius commune* (erromatar-eliztarra, Gaztelan Zazpi Partiden bidez sartua) eta *Zuzenbide tradizionala* (lurralde bakoitzak zuen berezko ordenamendua, biztanleriaren ohituretatik sortua)".

¹¹ *Códigos o Estudios fundamentales sobre el Derecho Civil español*, Madril, 1874, 232 orr.

murriztuz. Gainera etorkizuneko jaraunspenarekin negoziatzeko debekua ezartzen du. partida hauetan jaraunstea izendatzearen garrantzia azpimarratuko da¹².

(c) *Alcalako Ordenamendua*: Aurrekoak baino bi mende beranduagokoa da (XV), ordenamendu honen bidez seme-alaben eskubideak babesten dira, eta, testamenturik egon ezean, senipartedunei egokituko zaie jaraunspena¹³.

(d) *Toroko Legeak*: XVI. mendean aldarrikatuak, garaiko Zuzenbide zibila bateratzeko eta honen gaineko zalantzak argitzeko sortuak izan ziren. Hobekuntzaren eraentza sakona jasotzeaz gain, oinordetza kontratuak sartuko ditu lehen aldiz Gaztelako ordenamenduan. Lege hauek aurreko ahaideen senipartea bi herenetan zehazten dute¹⁴.

(e) *Errekoopilazio Berria*: Autore askoren iritzitan bilduma hau Felipe II.-ak buruturiko saiakera bat baino ez zen izan, espainiar lurralde osoan aplikatu zitekeen kode bat lortzeko asmoak gidatuta. Bere eragina ez zen espero bezain handia izan.

3.3. Kodifikazio garaia¹⁵

Espainiar kodifikazioa XIX. mendean zehar hedatu zen prozesua izan zen. Prozesu hau denboran horrenbeste luzatzearen arrazoiak bi dira: batetik, garai hartako ezegonkortasun politikoa eta, bestetik, zentralisten eta berezko ordenamenduen zibilen (foru-zuzenbideen) babesleen arteko gatazkak.

Kodifikazioaren lehen aztarnak Kadizko 1812ko Espainiako Konstituzioan aurki ditzakegu, bertan kode zibil bateratu baten betebeharrak aurreikusten delarik. Dena den, absolutismoak Konstituzio hau indargabe utzi zuenez, ez zen hiru urteko liberalera arte Kode zibilaren proiekturik sortuko, 1821eko irailaren 14ra arte, hain justu. Proiektu honek oinordetza arloan batasunerako apustua egingo du, eta filiazioa Kode frantsesaren arabera arautuko da, zuzenbide historikoaren kutsua mantenduko bada ere.

Arazoi politikoak ere proiektu honen traba izanik, 1836an bigarren proiektu bat burutuko da, aurrekoa baino pribatistagoa eta lurraldeen berezko ordenamenduak baztertzen dituena. Seniparteari dagokionez argia da proiektu honen jatorria:

*"La Comisión ha creído conveniente adoptar en esta parte la ley antigua de Castilla que estableciendo la igualdad entre los hijos, da sin embargo al padre la facultad de mejorar a cualquiera de ellos en el tercio de la porción legítima que corresponde a todos"*¹⁶.

Edozelan ere, bigarren saiakera honek aurrera egin ez zuenez, 1846an Kodeketa Batzorde Orokorrak, Florencio GARCÍA GOYENAREN eskutik, 1851ko Kode zibilaren proiektua burutuko du eta, honek ere porrot egin arren, beranduago sortuko diren oinarri legeetan eragin handikoa izango du. Izatez, proiektu honetan jasoko da etorkizuneko seniparteari negoziatzeko debeku formala. Kontuan izan behar da debeku honek indarrean dirauela 1889ko Kode zibilean (991. art): *"Nadie puede aceptar ni repudiar la herencia"*

¹² *"Fundamento e rayz de todos los testamentos, de cual natura quiera que sean, es establecer herederos en ellos"* (III. tituluko VI ataleko sarrera).

¹³ **XIX. tituluko lege bakarra**: *"El testamento sea valedero en la mandas, e en las otras cosas, que en él se contienen, aunque el testador non haya fecho heredero alguno; et entonces herede aquel, que segunt derecho, e costumbre de la tierra avia de heredar, si el testador non ficiere testamento; e cumplase el testamento. Et si ficiere heredero el testador, e el heredero non quisiere la heredad, vale el testamento en las mandas, e en las otras que en él se contienen"*.

¹⁴ José Luis LACRUZ BERDEJO eta beste batzuk, *Elementos de derecho...*, zita., 313 orr.

¹⁵ Atal honen azterketa oinarritzen da, batik bat, obra honetan: Paloma DE BARRON ARNICHES, *El pacto de renuncia a la legítima futura*, Cedecs, 2001, 33-40 orr.

¹⁶ Juan Francisco LASSO GAITE, *Codificación Civil (Génesis e historia del Código)*, Crónica de la Codificación española bilduma, IV, 2, Madril, 1979, 128 orr.

*sin estar cierto de la muerte de aquél a quien trata de heredar*¹⁷. Gainera, seniparte bakarra lurralde osoan zehar hedatzeko asmotan eta foru-zuzenbideen gain inposatzeko, lau boatera igoko da senipartearen zenbatekoa.

Kode zibilaren laugarren proiektu bat ere aurkeztu zen 1869ko maiatzaren 19an baina honek ere aurrera egin ez zuenez, eta kode zibil bateratu bat sortzeko zailtasunak ikusirik, 1863ko urriaren 31eko Kongresuan, lege berezi batzuen harmonizazioaren bidez Kode zibila eraikitzen joateko erabakia hartu zen¹⁸.

Hala ere, kode zibil bateratu bati uko egin ez zitzaionez, kodeketa prozesua oinarri lege bidez gauzatzea erabaki zen, lehenengo Oinarri Legea 1881eko irailaren 22an aurkeztu zelarik Senatuan. Oinarri Lege honetan bi dira azpimarra daitezkeen ideiak: seniparte murrizteko borondatea¹⁹ eta legeriaren batasuna ezartzea Espainiako lurralde guztian zehar²⁰.

Oinarri Lege hau, dena den, ez zen behin betikoa izan eta, 1885eko proiektuan oinarrituz, 1888an gaur egun indarrean dagoen Kode zibila onartu zen, indarrean 1889ko uztailearen 29an sartu zena.

4. Foru-zuzenbideak: bi sistemen artean

Behin Gaztelako zuzenbidea nola finkatu zen azterturik, foru-zuzenbidea zuten lurraldeen garapena aztertuko dugu jarraian, Gaztelako zuzenbidearekiko paraleloa den kronologia bati jarraiki, bien arteko konparaketa bat burutzearren.

4.1. *Dispertsio normatiboaren garaia*

Aurrerago esan bezala, dispertsio normatiboaren garaian udalerrri bakoitzak bere ordenamendu propioa zuen. Lokalismo juridikoa deritzo fenomeno horri. Erdi Aroko araudi hauek **foru** forma hartzen zuten. Foruak bi eratakoak izango dira, hala ere. Lehenengo foruak **foru franko** bezala ezagutuko diren kartak izan ziren; hiriguneak sortzera zuzenduriko pribilegioak, nahiz eta egia den lurraldetik lurraldera aldaketa batzuk barneratzen zituztela. Bigarrenak, aldiz, lehenengoek hiribilduetako biztanleei eskaintzen zizkieten pribilegioen aurrean erreakzio gisa sortu ziren, **tokiko ohitura lege bilakatuko dituzten foruak**, lurralde bakoitzeko batzar nagusien bitartez²¹. Azken hauek izango dira foru-zuzenbidearen jatorri eta, beraz, hemen aztertuko direnak.

¹⁷ Florencio GARCÍA GOYENA, *Febrero o Librería de jueces, abogados y escribanos*, II, Madril, 1842, 63 orr.

¹⁸ Ondorengo legeak atera ziren: HIPOTEKA LEGEA (1861ko otsailaren 8an), NOTARITZARI BURUZKO LEGEA (1862ko maiatzaren 28an), EZKONTZA ZIBILARI BURUZKO BEHIN-BEHINEKO LEGEA (1870eko ekainak 18an) eta ERREGISTRO ZIBILARI BURUZKO LEGEA (1870eko uztailearen 17an).

¹⁹ **12. Oinarria:** "*Se reducirá la cuota hereditaria de los descendientes y se establecerá a favor de los padres la libertad de disponer de la parte que no constituya la legítima de los hijos, fijando la cuantía de una y de otra de modo que satisfaga los justos derechos de estos y puedan los padres cumplir sus deberes de reconocimiento y justicia y premiar y castigar según los méritos de sus herederos. En la misma proporción, pero con la distinta medida que exija el caso, se disminuirá la legítima de los ascendientes*".

²⁰ **17. Oinarria:** "*Para aproximarse a la uniformidad de la legislación en todo el Reino, se trasladaran al Código Civil en su esencia las instituciones forales que por su índole puedan y deban constituir con ventaja común el derecho general de los ciudadanos españoles. Fuera de esto en la provincias aforadas se conservarán por ahora y serán objeto de un Proyecto de Ley especial que el Gobierno presentará a Las Cortes, aquellas instituciones que por estar muy arraigadas en las costumbres sea imposible suprimir sin afectar hondamente a las condiciones de la propiedad y al estado de las familia. El Gobierno procurara sin embargo, establecer entre éste y aquellas instituciones especiales la posible asimilación, para que las diferencias que resulten subsistan tan sólo como excepciones de una regla común, sin romper la armonía que debe existir entre instituciones similares, y acercándose cuanto sea dable a la unidad legislativa*".

²¹ <http://www.elalmanaque.com/turismo/euskadi/eus1.htm>

Foru-zuzenbideari dagozkion testu historikoak bi multzotan bana daitezke oinordetza arloan, oinarritzat duten sistema zein den kontuan izanik. Horrela, alde batetik, sistema germaniarra jarraitzen duten Aragoiko eta Euskal Herriko foru-zuzenbideak daude; beste aldetik, sistema erromatarren eragina duten berezko zuzenbideak ditugu, Kataluniakoa eta Balearretakoa²². Galiziaren egoera berezia da, gaur egun ez bezala, Erdi Aroan ez zuelako izan entitate politiko nahikorik zuzenbide propio bat sustraitzeko²³.

Aipaturiko lehen taldean, kausatzailearen xedatzeko ahalmena babestuko da, honetarako bide desberdinak jarraituko badira ere. Aragoian, xedatzeko askatasuna mantenduko da desjaraunspen kausa justuek mugatuta bada ere. Nafarroan, aldiz, muga hau erabat sinbolikoa izango da, senipartearen edukia bost soldatetara mugatuz:

"Por uso, estilo y costumbre inconcusa, e inviolablemente observada de tiempo inmemorial a esta parte, los Padres legítimos, y naturales en este Reino han tenido facultad de disponer libremente de todos sus bienes, que no fueran de condición de labradores, fin que lo hijos legítimos, y naturales hayan tenido, ni tengan más, no otro derecho preciso en la herencia de sus Padres, que el de la legítima foral, reducida por dicha costumbre, a solo cinco sueldos, y una robada de tierra en los montes comunes (...)"²⁴.

Beste euskal lurraldeei dagokionez, bakoitzak bere bidea izango du. Arabak eta Bizkaiak Logroñoeko Foru frankoaren eragina jasango duten bitartean, Gipuzkoan Lizarrako Forua izango da aplikagarri. Dena den, XIII. mendean hiru probintziak Gaztelara sartzearekin batera, Bizkaia, Araba eta Gipuzkoako araudiek bat egingo dute bertako zuzenbide publikoarekin. Zuzenbide pribatuaren eremuan, berriz, Arabako Aiarako eskualdeak berezko Forua aldarrikatuko du 1373an. Gipuzkoak ez du sekula berezko foru idatzirik sortuko. Bizkaian, aldiz, foru bat onartuko da bertako Zuzenbide zibila biltzen duena, non tronkalitatearen garrantzia azpimarratzen den (Foru Zaharra 1452an eta, berriztua, 1526an).

Katalunian eta Balearretan aldiz, jatorri erromatarra gailenduko da oinordetza sistemai dagokienez. Horrela, lehenengoan Justinianok ezarritakoen antzeko seniparteak mantentzeaz gain, ez da beharrezkoa izango seniparteduna jaraunse izendatzea. Balearretan ordea, senipartearen zenbatekoa berdina den heinean, oinordetza kontratua onartzen da, seniparteari uko egitea posible delarik *inter vivos* dohaintza baten truk.

4.2. **Batasun normatiboaren eta kodifikazioaren garaia**

Batasun normatiboaren garaiak foru-zuzenbidearen fosilizazioa suposatuko du, Zuzenbide errearen helburu nagusia batasun politikoa batasun juridikoaren bidez lortzea izango delako. Hau dela eta, garai honetan foru-zuzenbidearen eboluzioa eskasa dela esan daiteke, Planta Berriko Dekretuek botere legegile gabe utzi zituelako Aragoi, Valentzia, Mallorca eta Katalunia²⁵. *"Es deseo reducir todos mis reinos de España a la uniformidad de unas mismas leyes, usos, costumbres y tribunales, gobernándose igualmente todos por las leyes de Castilla, tan loables y plausibles en todo el universo"*²⁶. Euskal lurraldeek ez zuten Dekretu hauen eraginik pairatu: Gaztelaren alde egin zuten guda dinastikoan eta, esker gisa, salbuetsiak izan ziren dekretu honetatik.

Kodifikazio garaiak ere ez dio mesede egingo foru-zuzenbideei, jadanik, ikusi bezala, prozesu osoan zehar hainbat izan baitziren batasun politikoa eta juridikoa bilatzen

²²Paloma DE BARRÓN ARNICHES, *El pacto de...*, zita., 26 orr.

²³ <http://ruc.udc.es/dspace/bitstream/2183/2138/1/AD-5-31.pdf>

²⁴ 16 legea, III. liburua, XIII. titulua.

²⁵ Paloma DE BARRÓN ARNICHES, *El pacto de...*, zita., 40 orr.

²⁶ Felipe V.ak 1707.eko ekainaren 29an aldarrikatutako Dekretua.

zituzten proiektuak. Horregatik, garai honetan guda karlisten²⁷ nondik norakoak ezagutzea beharrezkoa da. Izan ere, guda hauek Antzinako Erregimenaren eta berriaren arteko gatazka ziren; foruzaleak, lehenengoaren defentsan kokatu zirelarik. Hau dela eta, 1836an lehen guda karlista galtzarekin batera, Euskal Herriko foruak murrizten zituzten lege bat onartu zen (1836ko urriak 25ekoa). Zehatzago oraindik: foruen esparru pribatua erabat bazterturik geratu zen. Bigarren eta hirugarren guda karlistek ere ez zuten ezer onik suposatu foru-zuzenbideei dagokienez, azkenengo gudan, 1876an bukatu zena, foruak erabat desagertu baitziren (1876ko uztailak 21eko legearen poderioz).

Garai honetan foru-zuzenbideen inguruan egingo den arauketa, gaur egun indarrean dagoen Kode zibilarena izango da. Gogoratu dezagun, 1881, 1885 eta 1888ko Oinarri Legeek foru-zuzenbideak mantendu nahi zituztela, baina eranskin bezala atxikiz Kode zibilera, salbuespen-zuzenbide bat islatuko balute bezala. Edozein kasutan, Aragoiko Eranskina izan zen aurrera pausua eman zuen bakarra (1925ean)²⁸, Bizkaia eta Arabak eginiko saiakera bertan behera geratu baitzen.

5. XX. mendeko garaia: errepublika garaiko autonomia estatutuak, konpilazioak eta lege autonomikoak

1931eko Errepublikak foru-zuzenbideen egoera erabat aldatuko zuen, ordura arteko erregioei autonomia bilakatzeko aukera eman zielako, eta beraz, Zuzenbide zibilaren eremuan lurraldeek beraien legeak egiteko aukera zutelako. Dena den, soilik Kataluniak eta Euskal lurraldeek burutu zuten estatutuen prozesua, lehenengoak 1932an eta bigarrenak 1936an, gerra zibilaren atarian²⁹. Eremu zibilean, Kataluniak lege batzuk aldarrikatu zituen estatutuak emaniko eskumenez baliatuz: testamentu gabeko oinordetzari buruzko legea (1936), emantzipazioari buruzko legea (1934) eta ezkontideen arteko berdintasunari buruzko legea (1934), besteak beste³⁰.

Gerra honek, edo zehatzago esanda, gerrari jarraitu zion diktadurak, autonomien desagertzea izan zuen ondorio. Ordura arteko legeak indargabetuak izan ziren eta berriz ere foru-zuzenbideak fosilizatuak izan ziren. Urte batzuk igarota, 1947ko maiatzaren 25ko dekretuaz geroztik, foru-zuzenbideen konpilazioak burutuko dira: lurraldeen foru-zuzenbidea jasoko duten estatuko legeak. Guztira sei:

- (1) Bizkaia eta Arabakoa, 1959ko uztailaren 30eko legea
- (2) Kataluniakoa, 1960ko uztailaren 21eko legea
- (3) Balear Uharteetakoa, 1961eko apirilaren 19ko legea
- (4) Galiziakoa, 1963ko abenduaren 2ko legea
- (5) Aragoikoa, 1967ko apirilaren 6ko legea
- (6) Nafarroakoa, 1973eko martxoaren 1eko legea

Konpilazioek indarrean iraungo dute 1978ko abenduaren 6ra arte, Espainiako Konstituzioa aldarrikatuko baita data horretan eta, berriz ere, autonomien estatu deszentralizatua izango baita espainiarra. Gaur egun indarrean dagoen lege-eszenatokia heltzen gara, hortaz.

²⁷ <http://assaikastola.wikispaces.com/file/view/his11GuKa.pdf>

²⁸ Paloma DE BARRÓN ARNICHES, *El pacto de...*, zita., 60 orr: "El apéndice de Aragón sirve de pauta a las demás regiones, frenando la elaboración de sus respectivas legislaciones forales. El proyecto de apéndice de 1904, al someterse a examen en las Cortes, es objeto de importantes reformas en su estructura recortándose algunas instituciones forales para adaptarlo al Código Civil (...)".

²⁹ José Luis DE LA GRANJA SAINZ, *Nacionalismo y II República en el País Vasco: Estatutos de autonomía ...*, Siglo XXI de España argitaletxea, Madril, 2008, 286-318 orr.

³⁰ <http://www20.gencat.cat/portal/site/portaldogc>

Legegintza zibilaren inguruko eskumen banaketaren eremuan (estatua-autonomia erkidegoak), Konstituzioak bere 149.1.8 artikuluan hurrengo hau adierazten du: *"El Estado tiene competencia exclusiva sobre las siguientes materias: Legislación civil, sin perjuicio de la conservación, modificación y desarrollo por las Comunidades Autónomas de los derechos civiles, forales o especiales, allí donde existan. En todo caso, las reglas relativas a la aplicación y eficacia de las normas jurídicas, relaciones jurídico-civiles relativas a las formas de matrimonio, ordenación de los registros e instrumentos públicos, bases de las obligaciones contractuales, normas para resolver los conflictos de leyes y determinación de las fuentes del Derecho, con respeto, en este último caso, a las normas de derecho foral o especial"*.

Beraz, araudi zibila estatuaren eskuduntza eskusiboa izanik ere, autonomia erkidegoek aukera izango dute, euren legebiltzarren bitartez, beraien Zuzenbide zibila kontserbatzeko, aldatzeko eta garatzeko. Eskuduntza hau, dena den, hautazkoa da, Konstituzioak jasotzen dituen gainerakoak bezala. Eta, oraindik gehiago: eskuduntza hau bereganatu arren, autonomia erkidegoek ezingo dute arauketarik burutu, esparru zibilean, EKko 149.1.8. artikuluan jasotako salbuespen kasuetan³¹.

Dena den, Konstituzioak autonomia erkidegoei garapenerako ahalmena aitortzen badie ere, beraien Zuzenbide zibilari dagokionez, iritzi desberdinak plazaratu dira autoreen artean *garapen* hitzaren inguruan, Espainiako Konstituzio Auzitegiak hainbat epaitan artikulua nolakoa zela zehazteaz gain. Interpretazio zabal bat burutuz, autonomia erkidegoek beraien araudi zibila gauzatzeko eskumena izango lukete, aipaturiko salbuespenak (soilik) errespetatuz. Kontrako zentzuan, erabat murriztailea den interpretazioak, erabat baztertuko luke autonomia erkidegoen sortze ahalmena, garapena konpilazioetan jasotako printzipioetara mugatu beharko litzatekeelarik, ahamen berriztatzailerik gabe.

Erdibideko interpretazioa, aipaturiko bi joeren bat egite bezala defini daiteke. Garatze ahalmena ez da konpilazio printzipioetara mugatuko baina soilik konpilazioetan jasotako gaiak eta hauekin harremana dutenak legeztatu ahalko dira. Joera hau da EKak behin eta berriz jarraitu eta defendatu duena hainbat epaitan (Konstituzio aurretik bizirik egondako ohiturazko zuzenbidea aintzat hartuz, hala ere): 1992ko irailaren 28koan, Valentziako errendamendu historikoei buruzko legearen ingurukoa³²; 1992ko azaroaren 12koan, Galiziako landa errendamenduei buruzko legearen ingurukoa³³; 1993ko martxoaren 12koan, Aragoiko Gorteei buruzko legearen kontrakoa³⁴, eta, azkenik, Kataluniako Autonomia Estatuaren inguruko 2010eko ekainaren 28ko epaian³⁵.

Zentzu honetan, Enrique RUBIOk ateratako ondorioei jarraiki, *"el entendimiento de la expresión "Derechos civiles forales o especiales" que se utiliza en el art. 149.1.8 CE debe ser hecho no sólo como referida a los Derechos compilados, sino también a las "normas civiles de ámbito regional o local y de formación consuetudinaria preexistentes a la Constitución". Queda, pues, desautorizada la tesis de quienes sostenían que los Derechos civiles, forales o especiales, se identifican con las Compilaciones y, por tanto, su desarrollo se circunscribe a las instituciones que son objeto de algún tipo de regulación en los mencionados Cuerpos legales"*³⁶.

Egoera honetan, zazpi izan dira eskuduntza bereganatzeaz gain, beraien foru-zuzenbidea lege autonomikoetan jaso dituzten erkidegoak: Katalunia, Aragoi, Balear

³¹ Leire IMAZ ZUBIAUR, *Euskal zuzenbide zibila*, zita., 27 orr: Soilik Estatuak arau ditzake: 1.-Arau juridikoen aplikazio eta efikaziaren inguruko erregelak; 2.-Ezkontza-formetatik eratorritako harreman juridiko zibilak; 3.-Errolden eta instrumentu publikoen antolaketa; 4.-Kontratu bidezko betebeharren oinarriak; 5.-Lege gatazkak konpontzeko arauak; 6.-Zuzenbidearen iturrien zehaztapena (azken eremu hau, ordea, berezko ordenamendu zibilak dauzkaten autonomia erkidegoek zehazten duten iturri sistema errespetatuz).

³² Id. vLex: VLEX-327313.

³³ Id. vLex: VLEX-15356383.

³⁴ Id. vLex: VLEX-325797.

³⁵ Id. vLex: VLEX-346632886.

³⁶ Enrique RUBIO TORRANO, "El artículo 149.1 de la Constitución y la reciente jurisprudencia constitucional", *Revista jurídica de Navarra*, 1993, 15. zenbakia, 293-314 orr.

Uharteak, Galizia, Nafarroa, Euskal Autonomia Erkidegoa eta Valentzia (azken hau soilik errendamendu historiko eta zaintza bateratuari dagokionez)³⁷. Beste sei ordenamendu zibilek oinordetza sistema ezberdin bat marrazten dute, bakoitzak berea. Kode zibilak irudikatzen duenarekiko urrunago edo hurbilago, erregulazioaren arabera. Baita seniparteari dagokion atalean ere. Lan honen hirugarren atalean izango ditugu aztergai, bigarren partean Kode zibilean jasotzen den seniparteari buruzko eraentzari dagokion azterketa burutu ondoren. Hala, egun Espainiako estatuan indarrean dauden ordenamendu zibil guztien arteko kontrastea eskainiko dugu seniparteari gagozkiola, ezberdintasunetan oinarritutako konparaketa ahalbidetzen duten esparruak soilik aukeratuz.

III. SENIPARTEAREN ERAENTZA JURIDIKOA KODE ZIBILEAN

1. Senipartearen definizioa eta izaera juridikoa

806. artikulua

Senipartea da testamentugileak xedatu ezin duen ondasun-multzoa; legeak jaraunsele zehatz batzuei erreserbatzen die multzo hori, eta, horregatik, jaraunselei nabitaetzko jaraunsele deritze.

Artículo 806

Legítima es la porción de bienes de que el testador no puede disponer por haberla reservado la ley a determinados herederos, llamados por esto herederos forzosos.

Kode zibilak seniparteari ematen dion definizioa ezin daiteke egokia dela adierazi, 806 artikulua ez baitator bat KZean jasotzen den gainerako eraentzarekin, ezta autore gehienek berea ulertzeko duten erarekin ere. Egia da legeak jaraunspenaren kuota bat kausatzailearen familia-kide batzuei 'gordetzen' diela. Hala dio, hain zuzen, KZaren 806. artikulua. Doktrinak atal honek jasotzen duen definizioa kolokan jarri du, baina:

(1) Alde batetik, autoreek argi diote senipartea ez diola testatzaileari bere xedatzeko askatasuna murrizten hasieratik, hots, beste oinordetza antolatzeke momentuan. Hark nahi duen bezala diseina dezake bere oinordetza: ez die derrigorrezko oinordekoei zati bat 'gorde' edo 'erreserbatu' behar bere testamentuan. Horrela, testatzaileak derrigorrezko oinordekoei dagokiena 'gordetzen' ez badie bere jaraunspenaren antolaketan, legea kargutzen da senipartedun horiei dagokiena eskatzeko bideak eskaintzeaz. Ikus dezagun, bestela, KZaren 815. artikulua xedatzen duena: *el heredero forzoso a quien el testador haya dejado por cualquier título menos de la legítima que le corresponda, podrá pedir el complemento de la misma*. Beraz, senipartea ez da testatzaileari ezartzen zaion debeku bat, betebeharrak baizik. Ez badu bere kabuz betetzen, legeak senipartedunei eskaintzen die euren senipartea eskatzeko tresna juridikoa. Baina ez da deuseza izango testamentua seniparterik ez badago bertan, gerora onuradunek eskuratu dezaketenez zerbait baita, hartzekodunak bailiran bezala.

(2) Bestalde, 806. artikuluan senipartedunak *derrigorrezko jaraunsele* gisa agertzen dira aipatuak eta hori ere ez da zuzena³⁸. Senipartedunek haiei dagokiena jaraunsele tituluz jaso dezakete, bai, eta kasu horretan jaraunsele izango dira. Baina legatadun gisa ere jaso dezakete dagokiena eta baita kausatzailea bizirik dagoen bitartean jasotako *inter vivos* dohaintzen bidez. Beraz, senipartedunak derrigorrezko oinordekoak dira, eta ez, halabeharrez, *derrigorrezko jaraunseleak*.

Dena den, senipartearen kontzeptzio hau eztabaidatua da; gaur egun, autore batzuen iritzitan, aipaturiko artikulua interpretazio zorrotzari jarraiki posible delako nahitaezko

³⁷ <http://www.revistaestudiosregionales.com/pdfs/pdf483.pdf>

³⁸ Juan VALLET DE GOYTISOLO, *Comentarios al Código...*, zita., 10-15 orr.

jaraunslaren figura babestea³⁹. Hau dela eta, bi korrante bereizi daitezke senipartearen izaerari dagokionez: seniparteduna beti jaraunslere dela defendatzen duen doktrina-korrantea eta seniparteduna derrigorrez jaraunslere ez dela plazaratzen duena. Ikus ditzagun. Alde batetik, Luigi CARIOTAre aburuz, seniparteduna aktibo eta pasiboaren titularra izango da. Jaraunslere, beraz; senipartea *pars hereditas* edo jaraunspenaren kuota bat izanik⁴⁰. Ideia honen oinarria Kode zibilean aurkitzen du autoreak, hain zuzen ere: 806, 807, 763, 813-817, 821, 825, 863, 1035, 1036 eta 1056 artikuluetan. Hauetan guztietan, seniparteduna nahitaezko jaraunslere izendatzen da, eta, jaraunslere titulu unibertsalez oinardeko izanda, jaraunspenaren kuota baten titularra da. Horregatik, autore berak, izaera germaniarra aitortzen dio KZaren seniparteari, *pars reservata* izaera duen senipartea, alegia. Korrante berekoa da Gregorio ORTEGA. Honen ustetan, seniparteduna *sui generis* jaraunslere da. Gainera, autore honek testatzailearen banaketa egintza soil moduan definitzen du KZaren 1056 artikuluan jasotako egoera, zeinaren arabera posible den senipartea legatu bidez asetzea⁴¹. Kontrako iritzia defendatzen dute, egun, autore gehienek: seniparteduna ez da, derrigorrez, kausatzailearen jaraunslere⁴². Nabardurak daude, hala ere, senipartearen izaera juridikoaren inguruan autore horien artean. Clemente DE DIEGOren arabera, senipartea *pars valoris* litzateke eta, beraz, senipartedunak jaraunspenaren aurkako kreditu eskubidea izango luke, dagokion kuotaren zenbatekoaren balioa eskuratzeko. Hau da Alemaniako Kode zibilak (BGB) jarraitzen duen irizpidea⁴³. Manuel ALBALADEJOren aburuz, aldiz, seniparteduna eskubide erreal baten titular izango da, jaraunspenaren ondasunen gainean jabekidetzatza bat eratzten duen eskubide erreal batena, alegia⁴⁴. Francisco CASTRO urrunago doa. Honen ustetan, KZean ez dago senipartearen izaera bateraturik. Seniparte mota desberdinak daude: seniparteduna nor den eta senipartea egozteko moduaren arabera hark izaera bat edo bestea izango du⁴⁵.

Senipartedunak, Kode zibilaren araudiaren arabera, kausatzailearen jaraunspenaren hartzekodun gisa kontsideratuak dira: jaraunspena kitatu ostean geratzen den ondare likidoaren zati bat hartzeko eskubidea dute, bakoitzari dagokion proportzioan (ondorengoek aurre ahaideek baino gehiago jasotzeko eskubidea dute, adb). Kode zibilean, *pars bonorum* izaera du seniparteak, printzipioz; hau da, jaraunspenaren ondasunekin ordaindu behar zaie senipartedunei haiei dagokiena. Hala ere, Kodeak berak *pars valoris* diren kasuak arautu egiten ditu, hots, senipartedunei dagokien balioa ordaintzeko beharra ezarritik, baina jaraunspena osatzen ez duten beste ondasun batzuekin ordaintzeko aukera emanez. Senipartedunek, beraz, aktibo likido bat jasotzeko eskubidea izango dute, behin zorrak ordainduta. Zorrek ez badute aktibo likidorik utzi, orduan ez dute dagokiena jasoko, dirurik ez baita egongo jaraunspenean. Halaber, horiek ez dute zorren aurrean erantzuten

³⁹ José LUIS LACRUZ BERDEJO eta beste batzuk, *Elementos de derecho...*, zita., 315-316 orr: "Hasta los años 40, por influencia de la tradición histórica y por mimetismo con la expresión del Cc. "herederos forzosos" aplicada a los titulares del derecho de legítima, los autores creyeron que el legítimario es, precisamente, un heredero nombrado por la ley".

⁴⁰ Ildo honetan aipatu izaten da honako obra hau: Luigi CARIOTA FERRARA, *Le successioni per causa di morte*, Morano, Napoli, 1962.

⁴¹ Gregorio ORTEGA PARDO, "Herederu testamentario y herederu forzoso", *Anuario de Derecho Civil*, [3 bolumena, 2 zenbakia, 1950](#), 321-361 orr.

⁴² Izatez, jurisprudentzian ere, senipartearen inguruan interpretazio hau burutzen da, AGaren 1986ko ekainaren 20ko epaian islatzen dena (305 zenbakia, Id. Cendoj: 28079110011986100353): "El testamento, no ofrece más designaciones como herederos que a favor de sus hijos Octavio y Serafín... y aunque luego... adjudica bienes concretos, la institución de herederos en cuanto a Octavio y Serafín subsiste, en principio, en toda la dimensión jurídica que les confieren los artículos seiscientos sesenta y seiscientos sesenta y uno del Código Civil y como quiera que las demás designaciones hechas en el testamento, lo son con carácter de legado, es decir como sucesión a título particular... falta en los demás beneficiarios del testamento...condición de coherederos".

⁴³ Francisco CASTRO LUCINI, *Temas de Derecho...*, zita., 269-270 orr.

⁴⁴ Francisco CASTRO LUCINI, *Temas de Derecho...*, zita., 270 orr.

⁴⁵ Francisco CASTRO LUCINI, *Temas de Derecho...*, zita., 270 orr.

senipartedunak izateagatik; jaraunsle tituluz izendatuak izan badira testamentuan, orduan bai erantzungo dute, baina ez senipartedunak direlako, jaraunsle direlako baizik.

2. Senipartedunak eta dagokien seniparte-kuota

807. artikulua

Nabitaezko jaraunsle dira:

1. Seme-alabak eta ondorengoak, euren guraso eta aurrekoei begira.
2. Aipatu berri direnak izan ezean, guraso eta aurrekoak, euren seme-alaba eta ondorengoei begira.
3. Alarguna, kode honek ezartzen duen forma eta neurrian.

Artículo 807

Son herederos forzosos:

1. Los hijos y descendientes respecto de sus padres y ascendientes.
2. A falta de los anteriores, los padres y ascendientes respecto de sus hijos y descendientes.
3. El viudo o viuda en la forma y medida que establece este Código.

Manuel DE LA CAMARA autorearen aburuz, artikulua honetatik bi ideia ondorioztatzen dira. Batetik, senipartedunak izendatzeko orduan lehentasuna izango dutela xedapenaren lehenengo azpiatalean jasotakoak bigarrenetik eta, era berean, bigarrenetik hirugarrenetik. Bestetik, lehenengo onuradunen artean odol-lerro bidezko ordezkatzeari suertatu daitekeela; nahiz eta, berez, ordezkatzetik ez eman, senipartedun izaera berezko izango baitute⁴⁶. José Luis LACRUZ, ordea, ez dator bat azken ideia honekin, egia bada ere senipartedun potentzialak ondorengo guztiak direla: "*Derecho a reclamar la legítima sólo lo tienen los que resulten descendientes inmediatos del causante...; cuando premuere un legítimo sus descendientes le representan frente al ascendiente tanto en la sucesión intestada como en la testada*"⁴⁷. Ondorengoan artean, beraz, gradu hurbilenekoen bidea itxi egiten diete hurrengo gradukoari, hau da, kausatzailearen seme-alabak dauden bitartean, hauen seme-alabak ez dira senipartedunak izango, ordezkatzeko eskubidez ez bada.

Senipartearen zenbatekoari dagokionez, KZak eraentza desberdinak jasotzen ditu seniparteduna nor den kontuan izanik. Horrela, jaraunspen-portzentajeari dagokionez, hiru seniparte bereiz daitezke: ondorengoa, aurre-ahaideena eta alargunarena⁴⁸.

2.1. Ondorengo senipartea

Seniparte hau zehazteko orduan bi motatako araudiak aurki daitezke historiari so eginez: senipartedunen zenbatekoaren arabera kuota finkatzen dituztenak eta kuota zehatzak mantentzen dituzten araudiak, senipartedunen zenbatekoa kontutan izan gabe. Espainiako Kode zibila bigarrenen taldean kokatzen da, bere 808 artikuluan zera jasotzen baitu:

808. artikulua

Seme-alaben edo ondorengo senipartea osatzen dute aita eta amaren jarauntsiko bi herenek. Hala ere, senipartea osatzen duten bi zatietatik bat xeda dezakete aitak eta amak, euren seme-alabei edo ondorengoei hobekuntza gisa emateko.

Artículo 808

Constituyen la legítima de los hijos y descendientes las dos terceras partes del haber hereditario del padre y de la madre. Sin embargo, podrán éstos disponer de una parte de las dos que forman la legítima, para aplicarla como mejora a

⁴⁶ Manuel DE LA CAMARA ALVAREZ, *Compendio de derecho sucesorio*, La Ley, Madril, 1990, 226-227 orr.

⁴⁷ José Luis LACRUZ BERDEJO eta beste batzuk, *Elementos de derecho...*, zita., 333 orr.

⁴⁸ Leire IMAZ ZUBIAUR, *Oinordetza zuzenbidea*, EHUko Euskara Errektoreordetzaren sare argitalpena, 2007, 204-205 orr.

...
 Hirugarren zatia xedapen askekoa
 izango da.

...
 sus hijos o descendientes.
 ...
 La tercera parte restante será de libre
 disposición.

Ondoregoen senipartea, beraz, bi herenekoa da, nahiz eta horietatik soilik heren bat laga behar izan, modu hertsian, senipartedun hurbilekoei. Beste herena hobekuntzarako erabili ahalko du testatzaileak; eta, horregatik, senipartedunen artean banatu behar baldin badu ere, posible izango du berau egoztea bai seme alabei bai bilobei (senipartedun guztien artean ezberdintasunak burutzeko asmoz beti)⁴⁹. Senipartea bi modu desberdinetan banatzeko aukera hau dela eta *seniparte zabala* eta *seniparte hertsia* bereizten ditu doktrinak: lehena jaraunspenaren ondasunen bi herenek osatua eta, bigarrena, aktibo likidoaren heren batek osatua⁵⁰. Kode zibilak senipartearen banaketari buruz inongo araurik jaso ez arren, orokorki onartua dago kausatzailearen seme-alabek *buruz* oinordetuko dutela eta gainerako ondorengoek *estirpe*⁵¹.

2.2. Aurreko-ahaideen senipartea

809. artikulua

Guraso edo aurrekoen senipartea osatzen du seme-alaben edo ondorengo jarauntsiaren erdiak; dena den, guraso edo aurrekoak ondorengo kausatzailearen alargunarekin batera pilatzen badira oinordetzan, euren senipartea jarauntsiaren heren batekoa izango da.

Artículo 809

Constituye la legítima de los padres o ascendientes la mitad del haber hereditario de los hijos y descendientes, salvo el caso en que concurrieren con el cónyuge viudo del descendiente causante, en cuyo supuesto será de una tercera parte de la herencia.

Kuota horiek banatzeko era ere ezartzen du, KZaren 810. artikulua (kontuan izanda 811 eta 812 artikuluek diotena erreserba eta atzera-itzultze eskubideei dagokienez)⁵²: 1.-Senipartearen erdi bana guraso bakoitzari. Bat hilik badago edo oinordetzeko ezgaia bada, besteari dagokio dana, ez baitago goranzko lerroan ordezkatzeko eskubiderik. 2.-Ez badago gurasorik baina bai aurre ahaide gehiago, gradu berekoak badira, lerro bakoitzeko erdi bana. 3.-Gradu ezberdinekoak badira, ordea, dena hurbilen daudenek jasoko dute. Juan VALLET DE GOYTISOLOK hiru printzipiotara murrizten du artikulua honen edukia: "1. *Preferencia absoluta de la proximidad de grado sobre el de division por lineas.* 2. *Absoluta inaplicacion del derecho de representacion.* 3. *Division por cabezas, por partes iguales, dentro de cada línea en igualdad de grado*"⁵³.

⁴⁹ José Luis LACRUZ BERDEJO eta beste batzuk, *Elementos de derecho...*, zita., 332 orr.

⁵⁰ Francisco CASTRO LUCINI, *Temas de Derecho...*, zita., 293 orr.

⁵¹ Francisco CASTRO LUCINI, *Temas de Derecho...*, zita., 293 orr.

⁵² **Kode zibilaren 810. artikulua:** "Gurasoei erreserbatutako senipartea bien artean erdibanatuko da: gurasoetatik bat hilda dagoenean, bizirik dagoenari dagokio seniparte osoa. Testamentugileak, aita eta amarik izan ez, baina gradu bereko aurrekoak dituenean aitarengandiko eta amarengandiko lerroetan, jarauntsia bi lerro horietan erdibanatuko da. Aurrekoak ez badira gradu berekoak, senipartea oso-osorik dagokie lerro bateko nabiz besteko aurrekorik hurbilenei". **Kode zibilaren 811. artikulua:** *El ascendiente que heredare de su descendiente bienes que éste hubiese adquirido por título lucrativo de otro ascendiente, o de un hermano, se halla obligado a reservar los que hubiere adquirido por ministerio de la ley en favor de los parientes que estén dentro del tercer grado y pertenezcan a la línea de donde los bienes proceden.* Bukatzeko, **Kode zibilaren 812. artikulua:** *Los ascendientes suceden con exclusión de otras personas en las cosas dadas por ellos a sus hijos o descendientes muertos sin posteridad, cuando los mismos objetos donados existan en la sucesión. Si hubieren sido enajenados, sucederán en todas las acciones que el donatario tuviera con relación a ellos, y en el precio si se hubieren vendido, o en los bienes con que se hayan sustituido, si los permutó o cambió.*

⁵³ Juan VALLET DE GOYTISOLO, *Comentarios al Código...*, zita., 135-136 orr.

Francisco BONET autorearentzat, hala ere, xedapenak aipatzen duen bigarren seniparte-kuotaren zenbatekoa aplikagarri izateko ez da nahikoa izango alargunaren existentzia soil; beharrezkoa izango da alarguna jaraunse bilakatzea. Edozein arrazoi dela medio hau ez gertatzekotan, aurrekoen senipartea jaraunspenaren erdira luzatuko da⁵⁴.

2.3 Alargunaren senipartea

KZaren 807 artikuluari jarraiki, alarguna seniparteduna izango da Kodean jasotako gainerako araudian ezarritakoarekin bat. Araudi hori KZaren 834 eta 840 artikuluko bitartean kokatzen da eta alargunaren senipartea bi ezaugarri bereizgarri dituela ondorioztatuta daiteke bertatik⁵⁵: batetik, senipartearen zenbatekoa desberdina izango da alargunak oinordekide nor duen arabera; bestetik, gozamen eskubide gisa jasoko den senipartea da, ez jabetzan (datu horrek, printzipioz, legataduna bilakatzen du). Kommutagarria, halaber, KZaren 839. artikuluan arabera⁵⁶.

Esan bezala, seniparte honen zenbatekoa desberdina izango da alargunak oinordekide batzuk edo beste batzuk izanda. Azter ditzagun banaka:

834. artikulua⁵⁷

Ezkontideak ez badaude banandurik, epaiketa bidez ez egitez, eurretako bat hiltzean, eta alarguna seme-alaba edo ondorengoei batera pilatzen bada jarauntsian, alargun horrek gozamen-eskubidea izango du hobekuntzako herenaren gainean.

Artículo 834

El cónyuge que al morir su consorte no se hallase separado de éste judicialmente o de hecho, si concurre a la herencia con hijos o descendientes, tendrá derecho al usufructo del tercio destinado a mejora.

Artikuluak adierazten duen moduan, hobekuntzaren herena izango da alargunaren gozamen eskubidearen karga jasoko duena. Honen arrazoiak bi dira: seniparte hertsia

⁵⁴ http://www.elnotario.com/egest/noticia.php?id=2321&seccion_ver=0

⁵⁵ José Luis LACRUZ BERDEJO eta beste batzuk, *Elementos de derecho...*, zita., 363 orr.

⁵⁶ **Kode zibilaren 839. artikulua:** *Los herederos podrán satisfacer al cónyuge su parte del usufructo, asignándole una renta vitalicia, los productos de determinados bienes, o un capital en efectivo, procediendo de mutuo acuerdo y, en su defecto, por virtud de mandato judicial. Mientras esto no se realice, estarán afectos todos los bienes de la herencia al pago de la parte de usufructo que corresponda al cónyuge.* Helburua banaketa erraztea da, usufruktua kommutatuz ondasunen jabetza-eskubidea zamarik gabe uzten baita; alegia, banaketa egin aurretik egikaritu beharreko ahalmena da, eskubide horiek (hala dagokionean, usufruktu-eskubide erreala) izaeraz behin-betikoak izan behar baitute jaraunspena banatu eta bakoitzari eskubideak eman ostean. Ikuspegi subjektibotik, usufruktua jasaten duen edozein jaraunsek eska dezake eta, bat baino gehiago badira, erabakia aho batez hartu beharko dute; objektibotik, berriz, usufruktu osoa kommutatu beharko dute. Honela egingo da: biziarteko errenta, ondasun jakinen ekoizpena edo diru-kopurua ematea; eskubide erreala iraungi eta kreditu-eskubidea sortzen da. Alargunak kommutatzeko erabakia errespetatu beharra dauka, baina, moduarekin ados ez badago, baimen judiziala eskatu beharko da (Leire IMAZ ZUBIAUR, *Oinordetza Zuzenbidea*, zita., 207-208. orr). Hala dio jurisprudentziak ere: AGE 2001eko urriaren 4koa (RAJ 7542): *Ese mutuo acuerdo, que, obvio es, abarca a un consenso no sólo de herederos sino también con la participación del propio cónyuge viudo como titular de su cuota (...), cuando no exista ese mutuo acuerdo dicha satisfacción se adoptará en virtud del mandato judicial.* Halaber, AGE 2000ko urriaren 25ekoa (RAJ 8549): *La opinión científica, en general, considera que la facultad de elegir una de estas formas expresadas en el artículo 839 corresponde a los herederos, sean voluntarios o forzosos, testados o abintestato, o, incluso, legatarios afectados por el usufructo legal del viudo, ya sean descendientes, ascendientes o colaterales del causante o, incluso, extraños al mismo, y tanto si dicha cuota viudal recae sobre el tercio de mejora como en el de libre disposición, y desde esta óptica, en consonancia a que la mención de «herederos» se refiere sólo a los «afectados» por el usufructo de la viuda, a quienes compete la posibilidad de elegir entre las distintas opciones establecidas en el artículo 839, al tratarse de una carga sobre su porción hereditaria, es preciso entender que a ellos exclusivamente les está permitida la facultad de elección, que no se facilita a la recurrente, dado que ella es la beneficiaria de la cuota viudal usufructuaria, con independencia de la institución de heredera universal verificada por el causante en su testamento.*

⁵⁷ 15/2005, uztailaren 8ko Legearen bigarren artikulua berridatzitako xedapena.

ukiezintasun kualitatiboa eta testatzaileari parte askea karga barik xedatzeko gaitasuna aitortzea⁵⁸. Hala ere, José Luis LACRUZek adierazten du posible litzatekeela kausatzailearen borondatez hobekuntza kargatu ordez parte askeari ezartzea gozamen eskubide horren karga, hots, grabamenaren lehentasun ordena aldatzea⁵⁹.

837. artikulua

Ondorengorik izan ez arren, aurrekoak badaude, alargunak gozamen-eskubidea izango du jarauntsiaren erdiaren gain.

Artículo 837

No existiendo descendientes, pero sí ascendientes, el cónyuge sobreviviente tendrá derecho al usufructo de la mitad de la herencia.

Artikulu honen gainean ez dago zalantzarik autoreen artean, artikulua berak erabat deskribatzen baitu zein den egoera eta bere ondorioa.

838. artikulua

Ondorengo eta aurrekorik izan ezean, alargunak gozamen-eskubidea izango du jarauntsiko bi herenen gain.

Artículo 838

No existiendo descendientes ni ascendientes el cónyuge sobreviviente tendrá derecho al usufructo de los dos tercios de la herencia.

Azken suposamendu honetan, ondorengorik ez aurreko senipartedunik ez badago, alarguna bera litzateke jaraunse *ab intestato*, baina testamentu bidez jaraunspena beste hirugarren batzuei lagatzeko aukera duenez testatzaileak, alargunaren senipartea bi herenera mugatuko da eta gainera gozamen eskubide soilera⁶⁰.

3. Etorkizuneko senipartea

816. artikulua

Densezra da uko-egite edo transakzio oro, etorkizuneko senipartearen zordunak eta borren nahitaezko jaraunseleek egina, eta jaraunseleok seniparte hori erreklamatu abal dute zorduna hiltzean; hala ere, kolaziora ekarri beharko dute uko-egite edo transakzioaren ondorioz jaso dutena.

Artículo 816

Toda renuncia o transacción sobre la legítima futura entre el que la debe y sus herederos forzosos es nula, y éstos podrán reclamarla cuando muera aquél; pero deberán traer a colación lo que hubiesen recibido por la renuncia o transacción.

Artikulu hau KZaren 1271.II artikuluekin batera aztertu beharra dago, bien helburua etorkizuneko jaraunspenaren gaineko aldeko negozio juridikoak baliogabe bilakatzea delako: 816 artikulua, senipartearen eremuan, eta 1271.IIa jaraunspenari gagozkiola. Dena den, José Maria MANRESAren arabera, 816 artikulua jasotzen duen debeku honek soilik seniparte hertsuari egiten dio erreferentzia, hobekuntzaren gaineko *kontratuak edo itunak* onartzen baitira KZaren 826 eta 827 artikuluetan⁶¹.

⁵⁸ Manuel DE LA CÁMARA ÁLVAREZ, *Compendio de derecho...*, zita., 238-239 orr.

⁵⁹ José Luis LACRUZ BERDEJO eta beste batzuk, *Elementos de derecho...*, zita., 364 orr.

⁶⁰ Manuel DE LA CÁMARA ÁLVAREZ, *Compendio de derecho...*, zita., 238-239 orr.

⁶¹ Luis DIEZ-PICAZO eta Antonio GULLON, *Sistema de Derecho Civil, IV, Derecho de familia. Derecho de sucesiones*, Tecnos, 10. edizioa, Madril, 2006, 445 orr.

4. Preterizioa

814. artikulua

Nabitaetzeko jaraunsearen preterizioak ez dio kalterik egiten seniparteari. Jaraunse-izendapena urrituko da, legatuak, hobekuntzak eta gainerako testamentu-xedapenak urritu baino lehen.

Artículo 814

La preterición de un heredero forzoso no perjudica la legítima. Se reducirá la institución de heredero antes que los legados, mejoras y demás disposiciones testamentarias.

Preterizioa emango da senipartedunen bat testamentuan ez aipatzean, esanbidez desjarauntsita dagoela adierazi gabe⁶². Miguel ROYOk, izendapen faltaz gain, beharrezko baldintzatzat jotzen du senipartedunaren aldeko ondare xedapenik ez egotea, hots. Kontrako kasuan senipartedunak KZaren 815 artikuluko akzio osagarria egikari dezake, eta ez da preteriziorik egongo⁶³. Azken finean, preterizioaren bidez senipartearen ukiezintasun kuantitatiboa babesten da, senipartedunak beti izango duelarik eskubidea aipatua izatekotan jasoko zukeena jasotzeko.

Goian aipaturiko artikulua berean preterizioaren efektuak zeintzuk diren zehazten dira, egoera bakoitzari ondorio zehatzak esleituz. Baina doktrinak preterizioa burutzearen kausari garrantzia eman dionez, legeak ere bukatu du preterizio nahigabekoa eta nahita buruturikoa desberdintzen⁶⁴.

Lehenengo kasuan, ondorengoei nahita egindako preterizioan, KZaren 814.II artikulua⁶⁵ izango da aplikagarri. Honen arabera senipartedun guztiak izan badira preterizioa jasan dutenak, ondare edukizko xedapen guztiak deusezak izango dira. Kontrako kasuan, murrizketa burutu beharko da preteritutako senipartedunak dagokion senipartea eskuratu arte⁶⁶.

Nahita buruturiko preterizioan aldiz, KZaren 814.I artikuluan jasotakora mugatu beharra dago, preteritutako senipartedunak jaraunspenen ondasunen bidez lortuko duelako dagokion senipartea⁶⁷.

Kode zibilararen araudian, beraz, ez da posible preterizioa gauzatzea, ezta senipartedun bat baztertzea ere, desjaraunspen kausa justu bat dela medio ez egitekotan behintzat. José Luis LACRUZEn hitzetan: *"Imponer entonces al causante un deber de mencionar al legítimario en el testamento parece un plus inútil e irracional; un rito sin contenido, arrastrado por una tradición superada"*⁶⁸.

IV. SENIPARTEAREN ERAENTZA FORU ZUZENBIDEETAN

1. Aragoiko foru zuzenbidea

⁶² José Luis LACRUZ BERDEJO eta beste batzuk, *Elementos de derecho...*, zita., 397-398 orr: *"Preterizioaren adierazpenak zuzenbide erromatarrean du jatorria, sui guztiak derrigor aipatuak izan behar baitziren, bai jaraunse izendatzeko bai desjaraunsteke. Testamentuan ez agertzeari preterizio zeritzon, eta adierazpenak gaur egunera arte irau du"*.

⁶³ Francisco CASTRO LUCINI, *Temas de Derecho...*, zita., 412 orr.

⁶⁴ José Luis LACRUZ BERDEJO eta beste batzuk, *Elementos de derecho...*, zita., 401 orr.

⁶⁵ Kode zibilararen 814.II artikulua: *Seme-alaben edo ondoregoen nahi gabeko preterizioak burungo ondoreak sortuko ditu: 1. Seme-alaba eta ondorengo guztien preterizioa gertatzen bada, ondare-dukia duten testamentu-xedapenak deuseztatuko dira. 2. Bestelako kasuetan, jaraunsele izendapena deuseztatuko da; baina baliozkoak izango dira edozein tituluren bidez ordenatutako agintzariak eta hobekuntzak, batzuk eta besteak ez-ofizioso ez diren heinean.*

⁶⁶ Francisco CASTRO LUCINI, *Temas de Derecho...*, zita., 417 orr.

⁶⁷ José Luis LACRUZ BERDEJO eta beste batzuk, *Elementos de derecho...*, zita., 404-406 orr.

⁶⁸ José Luis LACRUZ BERDEJO eta beste batzuk, *Elementos de derecho...*, zita., 399 orr.

Senipartea Aragoiko foru zuzenbidearen kodean dago arautua, III. liburuko VI tituluan hain justu, 486-515 artikuluen bitartean (1/2011, martxoaren 22ko Dekretu Legegilea). Arauketa hau berria bada ere, heriotzagatiko oinordetzaren materian, eta, oraindik zehatzago, senipartearen arloan, ez du inongo aldaketarik burutzen *mortis causa* oinordetzari buruzko martxoaren 26ko 6/1999 legearekiko⁶⁹. Hau behin argiturik, azter dezagun Aragoiko senipartearen eraientza:

Artículo 486. Legítima colectiva.

1. *La mitad del caudal fijado conforme al artículo 489 debe recaer en descendientes, de cualquier grado, del causante, que son los únicos legítimarios.*
2. *Esta legítima colectiva puede distribuirse, igual o desigualmente, entre todos o varios de tales descendientes, o bien atribuirse a uno solo. Si no se ha distribuido o atribuido de otra manera, la legítima colectiva se entiende distribuida entre los legítimarios de grado preferente conforme a las reglas de la sucesión legal.*

Beraz, kausatzailearen xedatzeko askatasunaren muga bakarra ondorengoei legeak aitortzen dien seniparte kolektiboa izango da. Bi ideia azpimarratu behar dira artikulua honetan: senipartedun bakarrak ondorengoak direla⁷⁰ eta senipartearen izaera kolektiboa dela. Azken honen ondorioz, kausatzaileak posible du senipartea nahi bezala banatzea senipartedunen artean⁷¹, guztia bati bakarrik utziz edo kuota desberdinetan banatuz, bai seme alaben artean bai ondorengoen artean.

Kodeko 512 artikulua adierazten duen moduan "*el disponente puede excluir a los legítimarios de grado preferente aunque no concurren los requisitos del artículo 509 y aun sin alegación de causa alguna*". Horrela, senipartea ez du espektatiba materialik sortuko senipartedun guztiengan (taldearengan baizik), preterizioaren aukerak badirau ere hau erabat kasuistikoa bilakatuko baita, soilik preterituaren existentzia ez ezagutzeak sortuko duelarik: *Es suficiente para que no haya preterición cualquier mención del legítimario en cualquier parte o cláusula del testamento o escritura en que se ordene la sucesión, aun sin disposición alguna a su favor ni exclusión expresa de la legítima o de beneficios sucesorios* (AFZK 504.1 artikulua). Gainera, preterizioa soilik lehentasunezko senipartedunek jasan ahalko duten egoera izango da, hots, seme-alabek⁷².

Aipatu beharra dago aldaketa nabari bat eman dela senipartearen zenbatekoari dagokionez, AFZKaren hitz aurrean adierazten den moduan, senipartearen murrizketa burutu baita, jaraunspenaren bi herenetik erdira⁷³.

Aragoiko foru zuzenbidearekin bukatzeko, aipamen labur bat etorkizuneko seniparteari eta honekin negozio juridikoak burutzeko aukerari buruz. AFZK-k oinordetza itunak onartzen ditu:

Artículo 377. Validez y forma.

Son válidos los pactos que sobre la propia sucesión se convengan en escritura pública, así como los que en relación con dicha sucesión otorguen otras personas en el mismo acto.

⁶⁹ Maria Ángeles PARRA LUCAN, "Legítimas, libertad de...", zita., 492-494 orr.

⁷⁰ Carlos TRINCHANT BLASCO eta beste batzuk, *Memento Práctico Civil Foral Familia y Sucesiones*, Francis Lefebvre, Madril, 2010, 183 orr: "Tradicionalmente, en el Derecho Civil aragonés sólo son legítimarios los descendientes. Desde siempre, han sido excluidos de la legítima los ascendientes y el cónyuge viudo (cuyo derecho de usufructo viudal no tiene aquí la consideración de legítima, sino de derecho matrimonial)".

⁷¹ Maria del Carmen GETE-ALONSO Y CALERA eta beste batzuk, *Tratado de derecho de sucesiones*, II, Civitas, Nafarroa, 2011, 1972 eta 1973 orr: "El carácter colectivo es una manifestación de la libertad de distribuir la legítima entre el grupo de descendientes."

⁷² Carlos TRINCHANT BLASCO eta beste batzuk, *Memento Práctico Civil...*, zita., 191-194 orr.

⁷³ Maria Ángeles PARRA LUCAN, "Legítimas, libertad de...", zita., 492 orr.

Oinordetza itunak baliozkoak dira Aragoi, nahiz eta hauen burutzapenerako beharrezkoa izango den adin nagusia izatea eta pertsonalki formalizatzea, ordezkari bidez gauzaturikoak ez baitira onartzen. Kodeak berak, lau oinordetza itun desberdintzan ditu hitz aurrean: "*Se distingue, la institución a favor de contratante, que puede ser «de presente» o «para después de los días», la institución recíproca, el pacto a favor de tercero y los pactos de renuncia*"⁷⁴. Azken hau litzateke aldez aurretik senipartedunek euren legezko eskubide horri uko egiteko erabiliko litzatekeen itun mota. Hala ere, senipartea kolektiboa den sistemetan itun horien zentzua ez da bakarkako seniparte trinkoa duten eraentzetan zabaltzen den bera. Kausatzaileak Aragoi senipartedunen artean bakarra aukeratzeko duen eskubideari erreparatuz, besteek bereari uko egiteak ez du dimentsio bera hartzen. Hala ere, kausatzaileak bila lezake denek uko egitea eta erabateko xedatzeko askatasuna eskuratzea ituna dela medio. Eta horrek, beste perspektiba bat eskaintzen dio itun honi gaur egun.

2. Galiziako foru zuzenbidea

Senipartearen arauketa Galiziako zuzenbide zibilaren legean burutzen da, ekainaren 14ko 2/2006 legearen X. tituluko V. kapituluan. Lege honek 4/1995 legea indargabetu zuen eta, seniparteari dagokionez, erregulazio propio bat burutu zuen, aurreko legeak Espainiako Kode zibilaren alde igorpen zuzena burutzen baitzuen⁷⁵.

Lege honek gauzatzen dituen berriztapenen artean, garrantzitsuenetarikoa senipartearen izaera *pars bonorum*-etik *pars valoris*-era aldatzea izan da⁷⁶. Aldaketa hau hainbat artikulutan jasotzen da [246 artikuluan: *los herederos (...) podrán optar entre pagarla en bienes hereditarios o en metálico*; 249 artikuluan: *el legítimario (...) será considerado, a todos los efectos, como un acreedor*; eta baita 243 artikuluan seniparteari buruz jasotzen duen definizioan ere: *constituye la legítima de los descendientes la cuarta parte del valor del haber hereditario líquido que, determinado conforme a las reglas de esta sección, se dividirá entre los hijos o sus linajes*].

Beraz, ondorengoek eskubidea dute jaraunspenaren balioaren laurdena seniparte bezala eskuratzeko. Adierazgarria da balioa galdatu dezaketela bakarrik eta gainera hartzekodun izaera soilarekin. Dena den, ondorengoak ez dira lege honek aurreikusten dituen senipartedun bakarrak, izatez edo judizialki banandu gabeko ezkontide alarguna ere seniparteduna delako. Kausatzailearen aurre ahaideak kanpo geratzen dira, ordea.

Hala dio Maria Angeles PARRAK, Galiziako legea aztertuz: *Al viudo, si concurre a la herencia con descendientes, le corresponderá en concepto de legítima el usufructo vitalicio de un cuarto del valor hereditario (art. 253); si no concurriera con descendientes, el cónyuge viudo tendrá derecho al usufructo vitalicio de la mitad del capital (art. 254)*⁷⁷.

Preterizioari dagokienez, Galiziako zuzenbide zibilaren legeak Kode zibilaren eraentza bere egiten du: nahita eta nahigabe egindako preterizioak desberdinduz eta ondorio ezberdinak esleituz hipotesi bakoitzari⁷⁸.

Azkenik, etorkizuneko oinordetzei buruzko negozio juridikoei dagokienez, legeak 209 artikuluan bi itun aurreikusten baditu ere ez da *numerus clausus* kontsideratu beharreko zerrenda⁷⁹:

Sin perjuicio de los que fueran admisibles conforme al derecho, de acuerdo con la presente Ley son pactos sucesorios:

⁷⁴ Carlos TRINCHANT BLASCO eta beste batzuk, *Memento Práctico Civil...*, zita., 236-241 orr.

⁷⁵ Maria del Carmen GETE-ALONSO Y CALERA eta beste batzuk, *Tratado de derecho...*, zita., 2147-2148 orr.

⁷⁶ Maria Ángeles PARRA LUCAN, "Legítimas, libertad de...", zita., 495 eta 496 orr.

⁷⁷ Maria Ángeles PARRA LUCAN, "Legítimas, libertad de...", zita., 495 orr.

⁷⁸ Carlos TRINCHANT BLASCO eta beste batzuk, *Memento Práctico Civil...*, zita., 835-836 orr.

⁷⁹ Carlos TRINCHANT BLASCO eta beste batzuk, *Memento Práctico Civil...*, zita., 808 eta 809 orr.

1. *Los de mejora.*
2. *Los de apartación.*

Azken hau da senipartedunek kausatzailearekin sina dezaketena euren bakarkako eskubideei hura hil aurretik uko egiteko ondarezko transmisio baten truke. Dena den, oinordetza itun hauek baliozko bezala kontsideratzeko beharrezkoa izango da adin nagusitasuna eta dokumentu publikoan burutzea. Gainera, Aragoiko araudian ez bezala, aukera egongo da ordezkari bidezko oinordetza ituna⁸⁰, 212 artikulua baimentzen baitu:

Será admisible el otorgamiento de los pactos sucesorios por poder que, teniendo carácter especial, contenga los elementos esenciales del negocio sucesorio.

3. Nafarroako foru zuzenbidea

Nafarroako zuzenbide zibil foralaren konpilazioan (martxoaren 1eko 1/1973 legea, Nafarroako foru berria) burutzen da seniparteari buruzko arauketa; zehatzago oraindik, II. liburuko X. tituluko II. kapituluan, 267 eta 271 legeen bitartean.

Seniparte hau erabat formala da, bere ondarea xedatzeko erabateko askatasuna izango baitu kausatzaileak betiere senipartedunak izendatzekotan. Izendatze honen helburua erabat sinbolikoa da, hots, senipartedunak testamentua burutze unean gogoan izan zirela ziurtatzeko formazko betekizuna, alegia⁸¹. Konpilazioko 267 legeak adierazten duen moduan:

La legítima navarra consiste en la atribución formal a cada uno de los herederos forzosos de cinco sueldos febles o carlines por bienes muebles y una robada de tierra en los montes comunes por inmuebles.

Senipartedunak ondorengoak izango dira soilik eta seniparte formala, 267 legean jasotakoa, testamentu edo oinordetza itunez jaso ahalko da. Senipartedunak, gainera, kolektibo gisa aipatuak izan daitezke. Honek ahalbidetuko du, "a quien tenga derecho a la legítima" eta antzerako esamoldeen bitartez, seniparte formalaren muga gaınditzea, senipartedun guztiak izendatutzat joko baitira.

Preterizioari dagokionez, konpilazioko 271 legea argia da: *La preterición tiene por efecto la nulidad de la institución de heredero, pero deja a salvo las demás disposiciones. Únicamente podrán ejercitar la acción de impugnación el legítimario preterido o sus herederos.* Beraz, Kode zibilaren eraentzan ez bezala, preterizioak ez du inoiz testamentuaren edo oinordetza itunaren balioabetasuna suposatuko, soilik jaraunse-instituzioaren gain izango baitu eragina. Gainera deuseztasun hau partziala izango da, preteritua izan den seniparteduna barneratu artekoa⁸².

Azkenik, oinordetza itunei dagokienez, Nafarroako eraentza izango da modu argienean definitzen dituen, IV. tituluko 172 legean adierazten baitu zer diren eta zein den beraien helburua:

⁸⁰ Carlos TRINCHANT BLASCO eta beste batzuk, *Memento Práctico Civil...*, zita., 809 orr: "Esta regla representa una quiebra en el Derecho de sucesiones propio de Galicia, en tanto que se admite la validez de su otorgamiento mediante mandatario o apoderado que cuente con un poder especial".

⁸¹ Maria del Carmen GETE-ALONSO Y CALERA eta beste batzuk, *Tratado de derecho...*, zita., 2163 orr: "Esta legítima foral quedó así sin contenido material siendo una limitación a la libertad sucesoria simplemente formal puesto que ni las monedas mencionadas existen ni la robada en el monte comunal es posible entregar por no ser dueño de ella el testador".

⁸² Maria del Carmen GETE-ALONSO Y CALERA eta beste batzuk, *Tratado de derecho...*, zita., 2171 eta 2172 orr.

Por pacto sucesorio se puede establecer, modificar, extinguir o renunciar derechos de sucesión mortis causa de una herencia o parte de ella, en vida del causante de la misma. Cuando estos actos impliquen cesión de tales derechos a un tercero será necesario el consentimiento del causante.

Gainera, oinordetza itunei dagokienez, erabateko askatasuna aurreikusten du konpilazioak, 177 legean adierazten den bezala, betiere formazko eskakizun batzuk betez gero. Ezkontza-kapitulazio edo eskritura publikoetan eman behar dira eta adin nagusitasuna derrigorrezkoa da, ezkontza-kapitulazioetan jasotzen deneko hipotesietan 78 legera jo beharra badago ere aldean gaitasuna zehazteko⁸³. Ikus daitekeenez, Aragoi eta Galizian gertatzen den bezala, Nafarroako eraentzak ere itun negatiboak aurreikusten ditu, aldez aurretik oinordetza batetik eratorritako eskubideei uko egiteko aukera eskainiz. Hala ere, atzerago esan bezala, seniparteak izaera materiala ez duen sistemetan oinordetza mota honek ez du zentzu larregirik, kausatzaileak bere ondarea xedatzeko erabateko askatasuna duen heinean.

4. Balear Uharteetako foru zuzenbidea

Balear Uhartei dagokienez araudia bakarra bada ere, hots, irailaren 6ko 79/1990 dekretu legegilea, Balear Uharteetako zuzenbide zibilaren konpilazioa onartzen duena, testua osatzen duten liburu ezberdinek uharte bakoitzean aplikagarri den araudia zein den zehazten du. Horrela, Mallorcako seniparte Igo liburuko II. tituluko III. kapituluan arautuko da; Menorcakoa II liburuan eta Eivissa eta Formenterako seniparte III. liburuko II tituluko VI kapituluan⁸⁴.

4.1. Mallorca eta Menorcako seniparteak

Liburu desberdinetan arautzen badira ere, Menorcako liburuak Mallorcako araudira burutzen du igorpena, nahiz eta artikulua batzuen aplikazioa ez duen bere egiten. Hala dio 65 artikulua:

Rige en la isla de Menorca lo dispuesto en el Libro I de esta Compilación excepción hecha de los artículos 6 y 7, en lo referente a la donación universal de bienes presentes y futuros, del Capítulo II del Título II, de los artículos 50 y 51 y del Título III.

Argibide hau buruturik, senipartearen izaera, senipartedunak eta senipartearen zenbatekoa zehaztea posible da. Izaerari dagokionez, 48 artikuluan adierazten da seniparteak jaraunspeneko ondasunekin ase beharra dagoela: *pars bonorum* izaera du⁸⁵.

Senipartedunak zehazterako orduan, KZarekiko antzekotasunak nabariak badira ere, 41 artikulua desberdintasun batzuk barneratzen ditu: batetik, ondorengo berdintasuna aldarrikatzen du modu esplizituan, eta bestetik, aurreko ahaideen seniparte gurasoetara mugatzen du. Hori alde batera utzita, Kode Zibilean bezala hiru senipartedun talde bereizten dira: ondorengoena, gurasoena eta ezkontide alargunarena⁸⁶.

⁸³ Leire IMAZ ZUBIAUR, *Oinordetza Zuzenbidea*, zita., 270 - 272 orr.

⁸⁴ Maria del Carmen GETE-ALONSO Y CALERA eta beste batzuk, *Tratado de derecho...*, zita., 2082 orr.

⁸⁵ Maria del Carmen GETE-ALONSO Y CALERA eta beste batzuk, *Tratado de derecho...*, zita., 2084 orr: “La legítima se articula como un derecho a una parte o cuota de los bienes relictos, atribuida por cualquier título; de modo que el legítimario tiene derecho a percibir su cuota legítimaria en bienes hereditarios *in natura*”.

⁸⁶ Maria del Carmen GETE-ALONSO Y CALERA eta beste batzuk, *Tratado de derecho...*, zita., 2084 orr.

Senipartearen zenbatekoari dagokionez, senipartedunak nortzuk diren hartu beharko da kontutan bai eta hauen kopurua, ondorengoena zehazterakoan⁸⁷. Horrela 42 artikulua ondorengo seniparteari dagokionez zera adierazten du: *Constituye la legítima de los hijos, por naturaleza y adoptivos, y, en representación de los premuertos de sus descendientes de las clases indicadas, la tercera parte del haber hereditario si fueren cuatro o menos de cuatro, y la mitad si excedieren de este número*. Gurasoena aldiz, laurdenera mugatuko da, ordezkatzeko eskubiderik ez baita egongo⁸⁸. Ezkontide alargunarena, 45 artikulua arabera banatuko da: *concurriendo con descendientes, la legítima viual será el usufructo de la mitad del haber hereditario; en concurrencia con padres, el usufructo de dos tercios; y, en los demás supuestos, el usufructo universal*.

Preterizioak ere eraentza bera izango du bi uharteetan. Nahita egindako preterizioan aipatu izan ez den senipartedunak eskubidea izango du dagokion senipartea galdatzeko eta nahigabe buruturikoan testamentuaren deuseztasuna ere eska dezake⁸⁹, salbu 46 artikulua jasotako egoera baten aurrean baldin badago:

1. *Si el testador hubiere instituido únicos herederos a sus hijos, descendientes o cónyuge.*
2. *Si la filiación del pretendo resultare de procedimiento judicial de investigación de paternidad iniciado con posterioridad al fallecimiento del causante.*
3. *Si el testador, respetando las legítimas, hubiere ordenado que valga el testamento aun en el supuesto de preterición no intencional.*

Oinordetza itunetan aldiz eraentzak banandu egiten dira, Mallorcan izendatze itun positiboa dohaintza unibertsal bidez burutzea posible izango direlarik⁹⁰ eta Menorcan aldiz ez, Kode zibilaren eraentzak jasotzen duen debeku orokorra jarraituko delako⁹¹.

4.2. *Eivissa eta Formenterako senipartea*

Senipartearen izaerari dagokionez, Mallorca eta Menorcako uharteetan ez bezala, *pars valoris bonorum* kontsidera daiteke senipartea Eivissa eta Formenteran, 81 artikulua aukera ematen duelako jaraunspeneko ondasunen ordezkari izateko asetzeko senipartedunen eskubidea⁹².

Senipartedunetan aldiz, desberdintasun bat aurki daiteke, 79 artikulua ez baitu ezkontide alarguna barneratzen, ondorengoak eta gurasoak direlarik senipartedun bakarrak bi uharte hauetan⁹³. Senipartearen zenbatekoa ere desberdina izango dute. Ondorengoena: *está constituida por la tercera parte del haber hereditario si fueren cuatro o menos de cuatro, y por la mitad de la herencia si excediesen de este número*. Gurasoena zehazteko Kode zibilera jo beharko da konpilazioaren 79 artikulua esandakoari jarraiki⁹⁴.

⁸⁷ Carlos TRINCHANT BLASCO eta beste batzuk, *Memento Práctico Civil...*, zita., 281 orr: “La legítima mallorquina es la del Derecho romano justiniano (básicamente, en las Novelas 18, 115 y 118)”.

⁸⁸ Carlos TRINCHANT BLASCO eta beste batzuk, *Memento Práctico Civil...*, zita., 281-282 orr: “Son de aplicación en Mallorca y Menorca lo establecido para los bienes heredados de descendientes procedentes de otro ascendiente (CC 811) y para la sucesión de los ascendientes en lo dado por ellos (CC 812)”.

⁸⁹ Carlos TRINCHANT BLASCO eta beste batzuk, *Memento Práctico Civil...*, zita., 282 orr.

⁹⁰ Carlos TRINCHANT BLASCO eta beste batzuk, *Memento Práctico Civil...*, zita., 291-292 orr: “... por la cual se atribuye al donatario la cualidad de heredero contractual del donante y se le transmiten los bienes presentes incluidos en ella, mediante la donación de bienes presentes y futuros”.

⁹¹ Carlos TRINCHANT BLASCO eta beste batzuk, *Memento Práctico Civil...*, zita., 292 orr.

⁹² Maria del Carmen GETE-ALONSO Y CALERA eta beste batzuk, *Tratado de derecho...*, zita., 2114 orr.

⁹³ Maria del Carmen GETE-ALONSO Y CALERA eta beste batzuk, *Tratado de derecho...*, zita., 2091-2093 orr.

⁹⁴ Carlos TRINCHANT BLASCO eta beste batzuk, *Memento Práctico Civil...*, zita., 289 orr: “La legítima de los padres se regirá supletoriamente por las reglas de Derecho Común (CC art. 809 y 810)”.

Preterizioari buruz ere araudi zehatzik ez denez jasotzen III liburu honetan, subsidiarioki Kode zibilaren eraentza izango da aplikagarri⁹⁵.

Azkenik, oinordetza itunei dagokienez, bi uharteetan onartuak izango dira eta eraentza berarekin⁹⁶, hots, 72.2 artikulua adierazitakoaren arabera:

Los pactos sucesorios pueden contener cualesquiera disposiciones mortis causa, a título universal o singular, con las sustituciones, modalidades, reservas, renunciaciones, cláusulas de reversión, cargas y obligaciones que los otorgantes establezcan.

Formulazioaren arabera, itun positiboak zein negatiboak onartzen dira (*renunciaciones*), nahiz eta eraentza oso garatua egon ez.

5. Kataluniako Zuzenbide zibila

Senipartearen arauketa Kataluniako Kode zibilaren IV. liburuko V. tituluko I kapituluaren kokatuko da, 451 artikuluan hain zuzen.

Artikulu horren lehen puntuan, senipartearen izaera zein den zehazten da: *la legítima confiere a determinadas personas el derecho a obtener en la sucesión del causante un valor patrimonial que este puede atribuirles a título de institución hereditaria, legado, atribución particular o donación, o de cualquier otra forma*. Beraz, senipartedunek, kausatzailearen oinordetzan ondare balio bat eskuratzeko eskubidea izango dute, senipartea *pars valoris* denaren zalantzarik ez baitago⁹⁷.

Senipartedunak zeintzuk diren zehazterako orduan, KKZ-k ezkontide alarguna baztertzen du, ondorengoak eta gurasoak soilik kontsideratuko dira senipartedun. Azken hauen kasuan ordezkatzeko eskubidea ez da aplikagarri izango, hala ere. Senipartea, edozein kasutan, jaraunspenaren balioaren laurdenekoa izango da, ez da kontuan hartuko senipartedunak nortzuk diren ezta hauen kopurua ere⁹⁸.

Katalunian preterizio materiala mantentzen da, Kode Zibilak esleitzen dion ondorio berak dituen. Bere arauketa 451.16 artikuluan aurkitzen da: nahita buruturiko kasuetarako senipartean dagokiona eskuratzeko eskubidea aitortzen dio preterituari eta nahigabe suertaturikoan, aldiz, testamentuaren efikazia eza galdatzekoa⁹⁹. Azken kasu honetan dena den, salbuespen batzuk aurreikusten dira:

- a) *Si el causante ha instituido heredero único, en toda la herencia, al cónyuge o al conviviente en pareja estable.*
- b) *Si el causante ha instituido heredero único, en toda la herencia, a un hijo o a otro descendiente y en el momento de otorgar testamento tenía más de un hijo o al menos un hijo y una estirpe de hijo premuerto.*
- c) *Si la relación de filiación en virtud de la cual se deviene legítimario ha quedado legalmente determinada después de la muerte del causante.*

⁹⁵ Maria del Carmen GETE-ALONSO Y CALERA eta beste batzuk, *Tratado de derecho...*, zita., 2119 orr: "Cuando la preterición no se produce en un testamento, sino en un pacto sucesorio, en lugar de aplicar supletoriamente el artículo 814 CC, hay que aplicar una regla propia para Ibiza y Formentera. En este punto, el art. 74.3 CDCB establece el mantenimiento de los efectos del pacto sucesorio, sin perjuicio de que el legítimario pueda reclamar su legítima".

⁹⁶ Carlos TRINCHANT BLASCO eta beste batzuk, *Memento Práctico Civil...*, zita., 292-293 orr.

⁹⁷ Maria del Carmen GETE-ALONSO Y CALERA eta beste batzuk, *Tratado de derecho...*, zita., 2029-2030 orr.

⁹⁸ Maria Ángeles PARRA LUCAN, "Legítimas, libertad de...", zita., 494 orr.

⁹⁹ Carlos TRINCHANT BLASCO eta beste batzuk, *Memento Práctico Civil...*, zita., 698-700 orr.

Oinordetza itunei dagokienez, hitz aurrean bertan adierazten da bi ezaugarri azpimarratu behar direla KKZ-k jasotzen duen sistema berrian: *Por una parte, en cuanto al contenido del título sucesorio, los pactos sucesorios no se limitan ya a la institución de heredero o heredamiento, sino que admiten también, conjuntamente con el heredamiento o aisladamente, la realización de atribuciones particulares, equivalentes a los legados en la sucesión testamentaria. Por otra parte, la sucesión contractual se desliga de su contexto matrimonial (...) porque no deben otorgarse necesariamente entre cónyuges o futuros cónyuges, ni tampoco entre los padres o demás familiares y los hijos que se casan.*

Baina buruturiko berrikuntzak alde batera utzita, adierazi beharra dago kodean jasota ez dauden oinordetza itunak ez direla baliozkoak izango 431.9 artikulua arabera, eta beraz, printzipioz, soilik izango dira baliozko heriotzagatiko dohaintzak, esleitze partikularrerako oinordetza itunak eta oinordetzekoak¹⁰⁰. Etorkizuneko seniparteari buruzko itunen inguruan zera dio Kataluniako legegileak:

Artículo 451-26. Renuncia a la legítima futura.

1. Son nulos los actos unilaterales, las estipulaciones en pacto sucesorio y los contratos de transacción o de cualquier otra índole otorgados antes de la muerte del causante que impliquen renuncia al derecho de legítima o que perjudiquen a su contenido.

2. No obstante lo establecido por el apartado 1, son válidos, si se otorgan en escritura pública:

a) El pacto entre cónyuges o convivientes en pareja estable en virtud del cual renuncian a la legítima que podría corresponderles en la sucesión de los hijos comunes y, especialmente, el pacto de supervivencia en que el superviviente renuncia a la que podría corresponderle en la sucesión intestada del hijo muerto impúber.

b) El pacto entre hijos y progenitores por el que estos últimos renuncian a la legítima que podría corresponderles en la herencia del hijo premuerto.

c) El pacto entre ascendientes y descendientes estipulado en pacto sucesorio o en donación por el que el descendiente que recibe de su ascendiente bienes o dinero en pago de legítima futura renuncia al posible suplemento.

3. La renuncia hecha en pacto sucesorio o donación de acuerdo con el apartado 2.c puede rescindirse por lesión en más de la mitad del justo valor de la legítima, atendiendo al importe que tendría la legítima del renunciante en la fecha en que se ha hecho. La acción puede ejercerse en el plazo de cuatro años a contar del otorgamiento del pacto.

6. Euskal Lurralde Historikoetako foru zuzenbidea

Senipartearen arauketa Euskal Herriko foru zuzenbide zibilaren legean burutzen da, hau da, uztailaren 1eko 3/1992 legean; egia bada ere, lege hau eraldatua izan zela Gipuzkoako foru zibilari dagokionez, azaroaren 26ko 3/1999 legearen bitartez. Legea hiru liburutan dago egituratuta, liburu bat lurralde historiko bakoitzeko, eta, beraz, arauketa bat lurralde bakoitzeko. Dena den, eta ondoren aztertuko den moduan, soilik bi lurralde historikok izango dute osoa den eraentza bat, Gipuzkoa Kode zibileko seniparte sistemaren baitan sartuta, baserriaren transmisioari dagokionez berau moldatzera mugatzen baita¹⁰¹.

6.1. Aiarako senipartea

Aiarako foruaren irizpide nagusia kausatzailearen xedatzeko erabateko askatasuna da¹⁰², EHFZZLko 134.1 atalean aurreikusten den moduan: *foru-berritasuna dutenek ondasunak*

¹⁰⁰ Carlos TRINCHANT BLASCO eta beste batzuk, *Memento Práctico Civil...*, zita., 655 orr.

¹⁰¹ Maria del Carmen GETE-ALONSO Y CALERA eta beste batzuk, *Tratado de derecho...*, zita., 2173-2175 orr.

¹⁰² Carlos TRINCHANT BLASCO eta beste batzuk, *Memento Práctico Civil...*, zita., 1018-1019 orr.

askatasun osoz erabil ditzakete, guztiak ala zati bat, testamentuz, agintzaz nabiz dohaintza bidez, derrigorrezko oinordekoak handiaz nabiz txikiaz baztertu ondoren, on ala hobe iritziaगतिक.

Irizpide hau oinarri izanik, nahitaezko oinordekoak baztertzea posible da, hauek ondorengo, aurreko edo ezkontide alargun izanda ere¹⁰³. Bazterketa burutzeko bideak EHFZZLko 135 atalean jasotzen dira:

1. *Bazterketa esan nabiz isilbidezkoa izan daiteke eta, halaber, banakakoa edo baterakoa.*
2. *Isilbidezko bazterketatzat joko dira nabita aipatu gabekoa eta bidezko zein bidegabeko oinordetza-kentzea.*
3. *Derrigorrezko oinordeko guztien baterako bazterketak, kausatzailea hiltzean horrelakoak diren guztiak hartuko ditu.*

Dena den, posible da baztertzea eman ez eta preterizioa suertatzea¹⁰⁴. Kasu honetan nahigabe aipatu gabeko derrigorrezko oinordekoak eskubidea izango du bere senipartea eskatzeko, senipartearen zenbatekoa EHFZZLko 138 atalean zehazten delarik:

Ondorengo guztiak aipatu gabe uzten direnean, seniparte luzea jasotzeko eskubidea izango dute ondorengook. Horietakoren bat baino ez bada aipatu gabe utzi gainerako senipartedun aipatutakoetatik gutxien jasotakoak beste hartzeko eskubidea izango du eta, gutxienez, seniparte laburra.

Oinordetza itunei dagokienez, jadanik aipaturiko EHFZZLko 134.1 atalak, oinordetza antolatze formak aipatzen dituenean, dohaintza bidez gauzatzeko aukera aurreikusten du. Hemen kokatuko da doktrinaren iritzitan oinordetza itunak burutzeko aukera¹⁰⁵.

6.2. Bizkaiko senipartea

Bizkaiko foru zuzenbidean nahitaezko oinordekoak EHFZZLko 53 atalean daude zehaztuak, honen arabera:

Derrigorrezko oinordekoak ondoko hurrenkeraren arabera deituak izango dira, tronkalekoetarako aginduta dagoenaren kalterik gabe:

1. *Seme-alabak, ordezkook barruan direla, eta gainerako ondorengoak.*
2. *Gurasoak eta beste aurrekoak.*

Baina guzti hauen artean testatzaileak oinordekoa aukeratzeko askatasuna izango du, gradu eta lerroei garrantzirik eman gabe, eta posible izanik bat aukeratu eta gainerakoak baztertzea, Bizkaiko senipartearen izaera kolektiboa baita¹⁰⁶. Baztertze hau esanbidez zein isilbidez burutu daiteke, EHFZZL 54.2 eta 57 ataletan jaso bezala. Horrela ez dago xedatzeko askatasunik, baina bai banatzeko eskubide ia erabatekoa¹⁰⁷.

Dena den, eta baztertzeak ez duenez suposatzen preterizioa ezinezko gertatzea, bi ondorio posible aurreikusten ditu legeak: nahita egindako preterizioa baztertzearekin alderatzen du eta nahigabekoa, aldiz, Kode zibilak jasotzen duen figurarekin. EHFZZL

¹⁰³ Maria del Carmen GETE-ALONSO Y CALERA eta beste batzuk, *Tratado de derecho...*, zita., 2211 orr.

¹⁰⁴ Leire IMAZ ZUBIAUR, *Oinordetza Zuzenbidea*, zita., 226-227 orr.

¹⁰⁵ Leire IMAZ ZUBIAUR, *Oinordetza Zuzenbidea*, zita., 270 orr: "Dohaintza, baita, oinordetza-itunaren aitzindaria gure Erdi Aroko Foruetan". Sakonago, *La sucesión paccionada en el Derecho Civil Vasco*, Marcial Pons, 2006, 201 orr. Lan oparoena, eremu honetan, GALICIA AIZPURUA, Gorka: *Legítima y troncalidad. La sucesión forzosa en el Derecho de Bizkaia*, Marcial Pons, 2002.

¹⁰⁶ Carlos TRINCHANT BLASCO eta beste batzuk, *Memento Práctico Civil...*, zita., 1004 orr.

¹⁰⁷ Maria del Carmen GETE-ALONSO Y CALERA eta beste batzuk, *Tratado de derecho...*, zita., 2175 orr.

54.3 atalaren arabera *nahigabe testamentuan aipatu gabeko inor balego, gutxien hartu duen belaun-maila bereko ondorengoaren besteko zatia eskatzeko eskubidea izango luke.*

Senipartedunen eskubideen artean, tronkaleko ondasunak (*rerum senipartea*) eta hildakoaren ondasun guztien gaineko zatia (*pars bonorum senipartea*) bereizten dira¹⁰⁸. Ondorengoak derrigorrezko oinordetza biei begira dira eskubidedun, eta beraien senipartea lau bostenera luzatuko da, parte askerako tronkalekoak ez diren ondasunak egotekotan betiere¹⁰⁹. Aurreko ahaideen senipartedun izaera, derrigorrezko oinordetza sistema bietara luzatzen bada ere, kasu honetan erdira mugatu da, beste erdia askatasunez banatzeko izango da tronkaleko ondasunak ez badira behintzat¹¹⁰. Gainera tronkalekotasunean belaun lerroak izango dira eskubidedun izaera aitortuko dutenak¹¹¹. Azkenik, albokoak soilik tronkalekotasunari begira izango dira eskubidedun, laugarren graduko mugarekin¹¹².

Ezkontide alargunak ere gozamen eskubide gisa jasoko duen senipartea izango du EHFZZL 58.1 eta .2 atalen arabera¹¹³:

Alargunak oinordetzaillearen ondasun guztien erdiaren gozamena izango luke, ondorengoekin edo aurrekoekin batera balego.

Ondorengo zein aurrekorik ez balego, ondasun guztien bi herenaren gozamena izango luke.

Oinordetza itunei dagokienez, beraien arauketa 74-83 atal bitartean burutzen da, beraien definizioa hurrengoa delarik:

Ezkontza-bitzarmenez, dobaintzaz edo Eskribau aurreko eskritura bitartez egindako itunez bana daitezke jarauntsiko ondasunak, guztiak edo batzuk, bertan agindutako era, gordekitzun, ordezkatzere, itzultze-hitzpaketa, zorpe eta betekitzunekin. Eskritura-egileek, gainera, dauzkaten ondasun guztiak edo batzuk unean bertan eskualdatze zein hildakoan egin dadila erabaki dezakete.

Hemen ere, seniparteari uko egitea ahalbidetzen duten itun negatiboak formulazioan sar zitezkeen arren, onartu beharra dago banatzeko eskubidea dela eta zentzu ere mugatua dutela itunok, ez bada eskubidedun guztiek (tronlekotasunari eta seniparteari begira) uko egitea helburuak gidatua.

6.3. Gipuzkoako senipartea

EHFZZL 153 atalak zehazten du zein den Gipuzkoan jarraituko den seniparte sistema:

¹⁰⁸ Leire IMAZ ZUBIAUR, *Oinordetza Zuzenbidea*, zita., 228-229 orr.

¹⁰⁹ **EHFZZL 55 atala:** *Testamentu-egilearen ondasun guztien lau bostenek osatzen dute ondorengo senipartea. Beste bostena askatasunez bana daiteke, horretarako tronkaleko ez den nabiko ondasunik baldin badago.*

¹¹⁰ **EHFZZL 56 atala:** *Aurrekoen senipartea testamentu-egilearen ondasun guztien erdiak osatzen du. Beste erdia askatasunez banatzekoa da, tronkaleko ondasunak ez badira behintzat.*

¹¹¹ **EHFZZL 57.1 atala:** *Tronkaleko ondasunei dagokienean, belaun-lerro bakoitzeko tronkaleko aurrekoak bakoitzaren belaun-lerrotik datozenetarako izango dira oinordeko, 20. ataleko 3. zatian agindutakoaren kalterik gabe.*

¹¹² **EHFZZL 57.2 atala:** *Tronkaleko aurrekorik ez badago, testamentu-egileak izendatutako tronkaleko alboko senideak izango dira oinordeko tronkaleko ondasunetan eta aipatu gabekoak isilbidez baztertuta dandela ulertuko da. Alde bonetatik alboko senideei banatutako ondasunek ez dute gutxituko testamentu-egileak askatasunez bana dezakeen zatia.*

¹¹³ Leire IMAZ ZUBIAUR, *Oinordetza Zuzenbidea*, zita., 230 orr: “Usufuktu eskubide horretaz gain, honako hauek ere kontuan izan behar dira: Usufuktu unibertsala lagatzea, Hil arteko usufuktua eta Foru Komunikazioa iraugitzetik sortutako eskubideak”.

Gipuzkoan indarrean daude Kode Zibilak heriotzako kausaz xedatzeko askatasunari ezartzen dizkion mugak (III. liburuko III. idazpuruko II. atalburua), baserria zatitu gabe eskualdatzea arautzen duten ondorengo atalek xedatutakoa izan ezik.

Beraz, Gipuzkoako senipartea KZean jasotakoa izango da, salbu baserriaren eskualdatzea zatikatu gabe burutu nahi duenean kausatzaileak¹¹⁴. Kasu honetan, baserria KZaren 818 artikuluan aipaturiko ondasunetatik kanpo kokatuko da, hau da, ez da senipartearen kalkuluan sartuko. Dena den, kalkuluan sartuko ez bada ere, baserriaren balioa seniparte hertsian inputatu egingo da baita hobekuntzako herenean, berau erabilia ez izatekotan. Araudi honen helburua baserria kalkulutik kanpo kokatzea denez, eragin bera izango du baserria dohaintza bidez eskualdatua izan bada¹¹⁵.

Dena den, baserria kalkulutik kanpo geratzeko aukera ez da beti emango, beharrezkoa delako bere esleipena derrigorrezko oinordeko bati burutzea, kontrako kasuan kontuan hartua izango delako senipartea zehazterako orduan¹¹⁶. EHFZZL 156 atalaren arabera, derrigorrezko oinordeko izango dira ondorio honetarako: *ondorengo guztiak hartuko dira nahitaezko jaraunslatzat, bai eta oinordetza bera dagokien beste ondorengo batzuen ondorengoak ere.*

Azkenik, aipatzea posible dela oinordetza itun bidez gauzatzea baserriaren eskualdaketa, EHFZZL 179 atalean adierazten denari jarriki¹¹⁷. Soilik itun positiboa beraz, ez negatiboa.

V. ONDORIOAK

Senipartearen izaera gizarteak berak definitzen du, honen ideologiaren eta kulturaren arabera moldatuko den figura bat baita. Baina hemen bi ikuspuntu azpimarratu behar dira: batetik, norbanakoak (kausatzaileak) xedatzerako orduan duena, hots, zenbat eta askatasun gehiago hobe; eta, bestetik, oinordeko izan daitekeenak duena, ondarezko esleipen bat jasotzeko aukerak izan nahi dituenak.

Honen aurrean, espainiar estatuan eraientza desberdinak jaso dira, zehatz-mehatz, hamar, bakoitzak bere izaera, kuota, mugak... ezartzen dituelarik. Puntu honetan sortzen diren zalantzak hurrengoak dira: zein da seniparte sistemek jarraitzen duten joera? zein da guzti horien artean gizarte-interes hobeto babesten duena?

Joera argia da, ordenamendu berriztatuek senipartea ezabatzen ez badute ere, arauketa zorrotz baten menpe jartzen baitute. Hau da, senipartearen kuotan murrizketa bat egiten da, senipartedunen artean goragoko ahaideak baztertzen dira, seniparteari kreditu izaera aitortzen zaio, berori alde aurretik uko egiteko itunak arautzen dira... Honen bidez, seniparteak bere babes funtzioa mantentzen badu ere, testatzaileak askatasun gehiagoz burutu ditzake esleipenak, ondorengorik ezean dena ezkontide alargunari utzita edo jaraunslak bakarrari diruzko zor diren seniparteak asetzeko betebeharra lagata.

Aurreko zalantzan ez bezala, gizarte-interesaren babes onena zeinek ematen duen adieraztea erabat subjektiboa da. Alde batetik, ondorengo itzaropenak Aragoi edo Bizkaian zabalagoak dira, aukera baitago seniparte osoa jasotzeko, baina seguruagoak Balera Uhartetan eta Katalunian, seniparte kuota derrigorrean jasoko baita. Beste aldetik, testatzailearen xedatzeko ahalmenarekin antzerako egoera bat suertatzen da, lehenengo kasuan ahalmen murriztagoa badu ere aukera du senipartedunen bat baztertzeko, eta

¹¹⁴ Leire IMAZ ZUBIAUR, *Oinordetza Zuzenbidea*, zita., 232 orr.

¹¹⁵ Carlos TRINCHANT BLASCO eta beste batzuk, *Memento Práctico Civil...*, zita., 1027 orr.

¹¹⁶ Maria del Carmen GETE-ALONSO Y CALERA eta beste batzuk, *Tratado de derecho...*, zita., 2205 orr.

¹¹⁷ EHFZZL 179 artikulua: *Baserriaren eta hari lotutako ondasunen ordenazioa eskritura publikoaz egindako oinordetzako itunaren bidez egin ahal izango da. Itungileek ezkontzako hitzarmeneko eskritura erabil dezakete helburu horretarako.*

bigarreanean aldiz, libreki xedatzeko ahalmena zabalagoa bada ere, derrigorrean senipartedun batzuen senipartea ase beharko du.

Azken finean, norberaren iritzipean dago senipartearen existentziaren alde edo kontra egotea, inork ez duelako eskubiderik berea ez den ondare baten gaineko itzaropenak babestuak izan daitezzen eskatzeko, baina, era berean, guztiok dugulako nolabaiteko eskubidea, egoera zehatz batzuetan, babestuak izateko.

BIBLIOGRAFIA

Liburuak

- CARIOTA FERRARA Luigi, *Le successioni per causa di morte*, Morano, Napoli, 1962.
- CASTRO LUCINI Francisco, *Temas de Derecho Sucesorio*, Agisa, Madril, 1978.
- DE BARRÓN ARNICHES Paloma, *El pacto de renuncia a la legítima futura*, Cedecs, 2001.
- DE LL CAMARA ALVAREZ Manuel, *Compendio de derecho sucesorio*, La Ley, Madril, 1990.
- DE LA GRANJA SAINZ José Luis, *Nacionalismo y II República en el País Vasco: Estatutos de autonomía*, Siglo XXI de España, Madril, 2008.
- DÍEZ-PICAZO Luis eta GULLÓN Antonio, *Sistema de Derecho Civil, IV, Derecho de familia. Derecho de sucesiones*, Tecnos, 10. edizioa, Madril, 2006.
- GARCÍA GOYENA Florencio, *Febrero o Librería de jueces, abogados y escribanos*, II, Madril, 1842.
- GETE-ALONSO Y CALERA María del Carmen eta beste batzuk, *Tratado de Derecho de Sucesiones*, II, Civitas, Nafarroa, 2011.
- GUTIÉRREZ FERNÁNDEZ Benito, *Códigos o Estudios fundamentales sobre el Derecho Civil español*, Madril, 1874.
- IMAZ ZUBIAUR Leire, *Euskal zuzenbide zibila I*, EHUko Euskara Errektoreordetzaren sare argitalpena, 2007.
- IMAZ ZUBIAUR Leire, *Oinordetza zuzenbidea*, EHUko Euskara Errektoreordetzaren sare argitalpena, 2007.
- LACRUZ BERDEJO José Luis eta beste batzuk, *Elementos de Derecho Civil, V, Sucesiones*, Dykinson, Madril, 2009.
- LASSO GAITE Juan Francisco, *Codificación Civil (Génesis e historia del Código)*, Crónica de la Codificación española bilduma, IV, 2, Madril, 1979.
- TRINCHANT BLASCO Carlos eta beste batzuk, *Memento Práctico Civil Foral Familia y Sucesiones*, Francis Lefebvre, Madril, 2010.
- VALLET DE GOYTISOLO Juan, *Comentarios al Código Civil y Compilaciones Forales*, XI. liburukia, Edersa, Madril, 1982.

Aldizkarietako artikulak

- CASTÁN TOBEÑAS José, "La dogmática de la herencia y su crisis actual", *Revista de Legislación y Jurisprudencia*, 1959-2.
- ORTEGA PARDO Gregorio, "Herederero testamentario y heredero forzoso", *Anuario de Derecho Civil*, 3. bolumena, 2. zenbakia, 1950.
- PARRA LUCÁN María Ángeles, "Legítimas, libertad de testar y transmisión de un patrimonio", *Nul: estudios sobre invalidez e ineficacia*, 1go zenbakia, Madril, 2009.
- ROCA SASTRE Ramón, "La necesidad de diferenciar lo rural y lo urbano", *Estudios sobre sucesiones*, I, Madril, 1981.
- RUBIO TORRANO Enrique, "El artículo 149.1 de la Constitución y la reciente jurisprudencia constitucional", *Revista jurídica de Navarra*, 15. zenbakia, 1993.

Epaiak

EKAE, 1992ko irailaren 28koa, Valentziako errendamendu historikoei buruzko legearen ingurukoa, Id. vLex: VLEX-327313.

EKAE, 1992ko azaroaren 12koa, Galiziako landa errendamenduei buruzko legearen ingurukoa, Id. vLex: VLEX-15356383.

EKAE, 1993ko martxoaren 12koa, Aragoiko Gorteci buruzko legearen kontrakoa, Id. vLex: VLEX-325797.

EKAS, 2010eko ekainaren 28koa, Kataluniako Autonomia Estatutuaren ingurukoa, Id. vLex: VLEX-346632886.

AGE, 1986ko ekainaren 20koa, Id. Cendoj: 28079110011986100353.

Lege testuak

Aragoiko foru zuzenbidearen kodea.

Balear Uharteetako zuzenbide zibilaren konpilazioa.

Euskal Herriko foru zuzenbide zibilaren legea.

Galiziako zuzenbide zibilaren legea.

Kataluniako Kode zibila.

Espainiako Kode zibila.

Nafarroako zuzenbide zibil foralaren konpilazioa.

Dokumentu elektronikoak

<http://www.elalmanaque.com/turismo/euskadi/eus1.htm>

<http://ruc.udc.es/dspace/bitstream/2183/2138/1/AD-5-31.pdf>

<http://assaikastola.wikispaces.com/file/view/his11GuKa.pdf>

<http://www20.gencat.cat/portal/site/portaldogc>

http://www.elnotario.com/egest/noticia.php?id=2321&seccion_ver=0